

Vybrané kapitoly z občanského práva

UVSSPUD011
letní semestr 2025

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

JUDr. Michal Vítek, Ph.D.

Odborný asistent, ÚVSSP

michal.vitek@fvp.slu.cz

Podmínky absolvování předmětu

1. Nutno získat 70 kvalifikačních bodů ze 100, a to:

- 1 účast = 1 bod
- Esej/prezentace = 10 bodů
- Test až 80 bodů

Doporučená literatura:

- Zákon + komentář
- Studijní opory
- Monografie (zejména Wolters Kluwer)
- www.epravo.cz, www.pravniprostor.cz,

Kapitola 1

Pojem občanského práva: vývoj a prameny

Základní charakteristiky občanského práva:

- Základní právní odvětví pro většinu společenských interakcí = základ dnešní podoby společnosti
- Základ pro jiná právní odvětví
- Základní oblast úpravy soukromého práva
- Historický charakter jednotlivých institutů
- Postaveno na základních zásadách

Pojem občanského práva

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Postavení občanského práva v dichotomii práva soukromého a veřejného:

A) **Občanské právo je základem soukromého práva**

B) **Rozdělení soukromého a veřejného práva** je možné pojmout po linii teorií rozlišování veřejného a soukromého práva: **teorie zájmová** (publicum ius est, quod at statum rei Romanae spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem), **teorie mocenská** (horizontalita či vertikálnita?), **teorie organická** (dle příslušnosti k určitému subjektu při jednání), **teorie metody právní regulace** (kdo působí na právní vztah?)

Právo soukromé		Právo veřejné	
Občanské právo	Pracovní právo	Vybrané aspekty pracovního práva	Správní právo
	Rodinné právo	Vybrané aspekty rodinného práva	Trestní právo
	Obchodní právo (součást občanského)	Právo sociálního zabezpečení	Ústavní právo
	Autorské právo, právo průmyslového vlastnictví (IP)	Procesní právo	Finanční právo, přestupkové právo, právo životního prostředí, vojenské právo, policejní právo

1. Definice – složitě formulovatelná:

„Právní odvětví, které upravuje vzájemné vztahy mezi občany, vztahy mezi fyzickými a právnickými osobami navzájem.“

2. Cílem občanského práva je *„vyjadřovat civilní status subjektů, kterým je soubor osobních, osobnostních a zejména majetkových práv a povinností“* Fiala

3. Pojem univerzální: Zivilrecht, droit civil, private law, prolíná se různými právními řády

4. Součást práva soukromého: platné dělení pouze pro některé právní kultury

5. Právo historické: značná kontinuita (základem je Římské právo)

6. Právo částečně kodifikované: zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (§ 1 – 3081)

Pojem občanského práva

§1 „*Ustanovení právního řádu upravující vzájemná práva a povinnosti osob vytvářejí ve svém souhrnu soukromé právo. Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného.*“

V praxi to znamená, že na různé právní skutečnosti lze aplikovat normy veřejného či soukromého práva s odlišným právním následkem:

Soukromé právo

Právní titul umístění: oprávnění užít pozemek (vlastnictví, právo stavby, nájem, služebnost...)

Absence titulu: neoprávněná stavba – rozhodnutí soudu vydané na základě žaloby

Veřejné právo

Právní titul umístění: veřejnoprávní povolení, tedy správní rozhodnutí (územní rozhodnutí, stavební povolení, společný souhlas)

Absence titulu: nepovolená stavba – rozhodnutí správního orgánu o odstranění z úřední povinnosti – výkon rozhodnutí

A) Římské právo

- Kontinuita od dob starověku, zejména v podobě Římského práva
- „Římské právo“: nejednotný pojem
- ŘP je definiční ve vnímání některých institutů práva doposud: vlastnictví, služebnosti, základní smluvní typy
- ŘP recipováno do „moderního“ práva prostřednictvím právní vědy
- První „masa“ psaného občanského práva – zejména v podobě tzv. „Corpus iuris civilis“, tedy Codex Iustinianus (529 n.l.), Digesta (Pandektai), Institutiones, Narai (Novellae) – císařská nařízení z r. 534-569: základ tzv. pandektní vědy a další recepcí římského práva

B) Moderní kodifikace evropského práva

- Tradice velkých kodifikací občanského práva v evropské minulosti: Codex Maximilianeus bavaricus civilis (1756), Allgemeines Landrecht (1797), Code Civil („Code Napoleon“, 1804, 2281 článků), ABGB, BGB
-

A) Evropské občanské právo:

- Obsahově zvolen „sektorový“ přístup: zejména právo nekalé soutěže, právo obchodních společností, pojistné právo, průmyslové právo, insolvenční právo, spotřebitelské právo, odpovědnostní problematika (zejména škoda způsobená vadou výrobku);
 - Stále není upraveno: rodinné právo, dědické právo, smluvní právo komplexně apod.
 - V širším slova smyslu: projekt evropského občanského zákoníku (projevy spíše partikulární: PECL, Principy UNIDROIT – nikoliv EU! – Mezinárodní institut pro unifikaci soukromého práva);
 - Relativně komplexně je upravena procesní část – evropské mezinárodní právo soukromé, týká se však pouze otázek rozhodného práva, uznávání a výkonu soudních a správních rozhodnutí
 - V rovině primárního práva úprava prostřednictvím SEU, SFEU
 - V rovině sekundárního práva zejména nařízení a směrnice prostřednictvím jejich recepce
-

Národní občanské právo – *lex scripta*: ústavní zákony, zákony, podzákoné předpisy, některé právní akty EU (nařízení, směrnice (?)), mezinárodní smlouvy, pokud se staly součástí českého práva.

1. Mezinárodní smlouvy:

- čl. 10 ÚČR: pokud byly ratifikovány
 - mají aplikační přednost před zákonem, ÚS posuzuje soulad MS s ústavním pořádkem – do té doby nelze ratifikovat
-
- a) oblast lidských práv a základních svobod: Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (209/1992 Sb.), Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (120/1976 Sb.)
 - b) práva k duševnímu vlastnictví: smlouvy WTO, Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl (č. 133/1980 Sb.)
 - c) smlouvy v oblasti rodinného práva: Evropská úmluva o osvojení dětí (č. 132/2000 Sb.m.s.), Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (č. 43/2000 Sb. m.s.) + některé procesněprávní úmluvy (nahrazovány do značné míry legislativní tvorbou EU)
-

Národní občanské právo

2. Ústavní právo:

1/1993 Sb.: Ústava ČR – neobsahuje konkrétní normy, ale obecná pravidla pro další normotvorbu a interpretaci:

- čl. 2 odst. 4 ÚČR: co není zákonem zakázáno, je dovoleno

2/1993 Sb.: usnesení předsednictva ČNR o vyhlášení Listiny základních práv a svobod:

- čl. 2 odst. 3 právo činit vše, co není zákonem zakázáno
 - čl. 5: způsobilost každého člověka mít práva a povinnosti
 - čl. 6: právo na život
 - čl. 31: právo na ochranu zdraví
 - čl. 10 právo na ochranu cti, pověsti a dobrého jména, čl. 11 právo na ochranu vlastnictví, čl. 34 právo k výsledkům tvůrčí činnosti
-

Národní občanské právo

3. Zákonné normy:

- zákony musí být v souladu s ústavním pořádkem
- základní pramen 89/2012 Sb., občanský zákoník:

část I: obecná část: zásady, osoby, zastoupení, věci a jejich rozdělení, právní skutečnosti

část II: rodinné právo: manželství, příbuzenství a švagrovství, poručenství a jiné formy péče

část III: absolutní majetková práva: věcná práva, dědická práva

část IV: relativní majetková práva: závazky z právních jednání, závazky z deliktů

část V: přechodná a závěrečná ustanovení

- další prameny: tiskový zákon, zákon o provozování rozhlasového a tel. vysílání, zákon o ochraně osobních údajů, zákon o zdravotních službách, zákon o specifických zdravotních službách, transplantační zákon...
-

Soudní rozhodnutí:

- Precedent není pramenem práva v kontinentální právní kultuře, ALE: rozhodování ESD + kvaziprecedenční význam
- Právní názor vyslovený v soudním řízení v ČR je závazný pouze pro účastníky řízení, popř. pro soud nižšího stupně
- Soudy však přihlíží k ustálené rozhodovací praxi podle zásady analogie práva
- Soudy nižších instancí jsou fakticky ovlivněny judikaturou vyšších soudů

Zákonný základ dopadu judikatorní praxe založen § 13 ObčZ: „Každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky.“

Komentář: Požadavek legitimního očekávání, tj. že projednávaný případ bude soudem rozhodnut obdobně jako případy již projednané a rozhodnuté, nemění nic na okruhu a typu pramenů soudního rozhodování a nečiní systém právního řádu České republiky systémem precedenčního práva. Vychází se z principu právní jistoty založené na předvídatelnosti a důvěře v právo - kdo se na něj spolehne, nemá být zaskočen překvapivým rozhodnutím. Pojem důvodného očekávání má zjevnou inspirující genezi v konceptu legitimního očekávání judikatury Evropského soudu pro lidská práva.

Princip jednání v souladu s dobrými mravy:

- Tzv. metaprávní kategorie, korektiv jednání, které by bylo zjevně amorální, ale právem dovolené
- Souhrn etických zásad, které jsou zachovávány a uznávány rozhodující částí společnosti
- Korekce dle § 1 odst. 2 ObčZ: „*Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.*“
- Sankcí za porušení je neplatnost právního jednání (§ 580 odst. 1, § 588 – tzv. absolutní neplatnost)
- ObčZ zná i odpovědnost za škodu způsobenou porušením dobrých mravů (§ 2909 ObčZ)
- Závěr o tom, zda je jednání v rozporu s dobrými mravy musí učinit soud

Princip veřejného pořádku: Limit individuální autonomie vůle osob; jedná se o případy rozporu se základními normami právního řádu. Takové jednání by bylo absolutně neplatné (§ 588 ObčZ).

Princip jednání v souladu s dobrými mravy:

- Tzv. metaprávní kategorie, korektiv jednání, které by bylo zjevně amorální, ale právem dovolené
- Souhrn etických zásad, které jsou zachovávány a uznávány rozhodující částí společnosti
- Korekce dle § 1 odst. 2 ObčZ: „*Nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti.*“
- Sankcí za porušení je neplatnost právního jednání (§ 580 odst. 1, § 588 – tzv. absolutní neplatnost)
- ObčZ zná i odpovědnost za škodu způsobenou porušením dobrých mravů (§ 2909 ObčZ)
- Závěr o tom, zda je jednání v rozporu s dobrými mravy musí učinit soud

Princip veřejného pořádku: Limit individuální autonomie vůle osob; jedná se o případy rozporu se základními normami právního řádu. Takové jednání by bylo absolutně neplatné (§ 588 ObčZ).

Obecné právní principy občanského práva - § 3 ObčZ:

- (1) Soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých takovým způsobem, jenž nepůsobí bezdůvodně újmu druhým.*
- (2) Soukromé právo spočívá zejména na zásadách, že:*
 - a) každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí,*
 - b) rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany,*
 - c) nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu; nikdo však také nesmí bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých,*
 - d) daný slib zavazuje a smlouvy mají být splněny,*
 - e) vlastnické právo je chráněno zákonem a jen zákon může stanovit, jak vlastnické právo vzniká a zaniká, a*
 - f) nikomu nelze odeprít, co mu po právu náleží*
- (3) Soukromé právo vyvěrá také z dalších obecně uznaných zásad spravedlnosti a práva.*

+ Princip smluvní autonomie

Judikatorní reflexe principů – princip smluvní autonomie

IV. ÚS 128/06

Ústavní soud již v minulosti konstatoval, že vznik závazkových vztahů musí vycházet zejména z respektu a ochrany autonomie vůle smluvních subjektů, neboť se jedná o zcela elementární podmínku fungování materiálního právního státu.

Dle názoru Ústavního soudu lze v předmětném případě spatřovat pochybení obecných soudů v nedostatečném akcentu na autonomii vůle smluvních stran, který se projevil ve formalistickém přístupu výkladu jednotlivých smluvních ujednání (zde je nutno vyzvednout důležitost rozlišování mezi formálním a formalistickým: formální v právu musí sledovat materiální účel, není-li tomu tak, stává se formalistickým).

Při výkladu jednotlivých smluvních ujednání by tak soudy měly postupovat nanejvýš citlivě a obezřetně, aby v co nejširší možné míře ctily autonomní vůli smluvních subjektů, na níž je třeba klást důraz. Podstatou takového postupu je pak především zajištění důvěry a legitimního očekávání potencionálně dotčených subjektů s tím, že výsledek by měl být slučitelný s obecnou představou spravedlnosti.

Judikatorní reflexe principů – dobré mravy

II.ÚS 3194/18

Z ustálené judikatury Ústavního soudu plyne, že v exekučním řízení obecným soudům přísluší se zabývat zásadními vadami exekučního titulu a že jsou povinny výkon rozhodnutí zastavit podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. také v případech, v nichž by výkon rozhodnutí vedl ke zjevné nespravedlnosti, nebo byl dokonce v rozporu s principy právního státu. Nezohlednění těchto kritérií při rozhodování o zastavení výkonu rozhodnutí představuje porušení základního práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Zásadní vadou exekučního titulu je také přiznání úroků z prodlení ve zcela nepřiměřené výši, která již není v souladu s ústavním pořádkem. V těchto případech je třeba, aby obecné soudy poskytly povinnému a jeho majetku soudní ochranu (čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny) tak, že výkon rozhodnutí v části týkající se nepřiměřené výše úroků zastaví podle § 268 odst. 1 písm. h) ve spojení s § 268 odst. 4 o. s. ř. tak, aby byla zajištěna spravedlivá rovnováha při ochraně majetkové sféry dlužníka i věřitele.

Judikatorní reflexe principů – dobré mravy

II.ÚS 3194/18

Z ustálené judikatury Ústavního soudu plyne, že v exekučním řízení obecným soudům přísluší se zabývat zásadními vadami exekučního titulu a že jsou povinny výkon rozhodnutí zastavit podle § 268 odst. 1 písm. h) o. s. ř. také v případech, v nichž by výkon rozhodnutí vedl ke zjevné nespravedlnosti, nebo byl dokonce v rozporu s principy právního státu. Nezohlednění těchto kritérií při rozhodování o zastavení výkonu rozhodnutí představuje porušení základního práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Zásadní vadou exekučního titulu je také přiznání úroků z prodlení ve zcela nepřiměřené výši, která již není v souladu s ústavním pořádkem. V těchto případech je třeba, aby obecné soudy poskytly povinnému a jeho majetku soudní ochranu (čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny) tak, že výkon rozhodnutí v části týkající se nepřiměřené výše úroků zastaví podle § 268 odst. 1 písm. h) ve spojení s § 268 odst. 4 o. s. ř. tak, aby byla zajištěna spravedlivá rovnováha při ochraně majetkové sféry dlužníka i věřitele.

33 Odo 234/2005: K výši úroků ve vztahu k dobrým mravům

Je-li ve smlouvě o peněžité půjčce ujednáno vrácení půjčené částky hned následujícího dne po uzavření smlouvy, odporuje dohoda o úroku ve výši 10% z půjčené částky dobrým mravům.

Subjekty občanskoprávních vztahů – FO a PO

Subjekt = právotvorný vs. adresát normy

Osoba = subjekt, který je povinen se právem při svém chování řídit

Právní způsobilost = právní subjektivita + způsobilost k právnímu jednání

Subjektivita vyplývá zejména z přirozenoprávního pojetí práv – čl. 6 Všeobecné deklarace lidských práv (Člověk má přirozená a ústavně mezinárodně uznané právo na to, aby byl všude považován za osobnost)

§ 19 ObčZ: 1) Každý člověk má vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná přirozené práva, a tudíž se považuje za osobu. Zákon stanoví jen meze uplatňování přirozených práv člověka a způsob jejich ochrany.

2) Přirozená práva spojená s osobností člověka nelze zcizit a nelze se jich vzdát; stane-li se to, nepřihlíží se k tomu. Nepřihlíží se ani k omezení těchto práv v míře odporující zákonu, dobrým mravům či veřejnému pořádku.

Osoby fyzické:

- Každá osoba má právní subjektivitu jako základní lidské právo (čl. 5 LZPS)
 - Právní osobnost vzniká narozením - § 25 ObčZ právní domněnka, že se dítě narodí živé
 - Právní způsobilost (svéprávnost): způsobilost vlastním právním jednáním nabývat práva a povinnosti, vzniká postupně podle stavu psychické vyspělosti člověka
 - Složka rozpoznávací a rozhodovací
 - Svěprávnost je určující pro procesní způsobilost (§ 20 o.s.ř. osoba je oprávněna procesně jednat v tom rozsahu, ve kterém je svéprávná)
 - Svěprávnost se v plném rozsahu nabývá zletilostí, anebo uzavřením sňatku či rozhodnutím soudu
 - Za nesvéprávnou osobu vždy musí jednat zákonný zástupce – v běžných záležitostech zastoupeného se vyžaduje pouze souhlas jednoho zákonného zástupce
 - Omezení svéprávnosti: možnost omezení z důvodu duševní poruchy, která není jen přechodná (§ 57 ObčZ) + pouze v nezbytném rozsahu a jen když hrozí závažná újma této osobě – nelze trvale, max. 3 roky, nelze zcela zbavit svéprávnosti
 - Při omezení osoby nutno jmenovat opatrovníka + podpůrná opatření při narušení schopnosti člověka jednat: předběžné prohlášení, nápomoc při rozhodování, zastoupení členem domácnosti
-

Osoby fyzické – další aspekty:

Deliktní způsobilost – Každý odpovídá za své jednání, je-li po psychické stránce s to své jednání posoudit a ovládnout

Bydliště fyzické osoby – kritérium je faktický stav (*corpus domicilandi + animus domicilandi*), nikoliv úřední stav; nutno rozlišovat adresu trvalého pobytu. Bydliště má význam zejména z pohledu otázek doručování, určení místa plnění apod.

Zánik právní osobnosti = smrtí

- 20 odst. 1 „*Právnícká osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Právnícká osoba může bez zřetele na předmět své činnosti mít práva a povinnosti, které se slučují s její právní povahou.*“
 - Stát se v oblasti soukromého práva považuje za právníckou osobu.
 - Právnícká osoba je považována za umělý výtvor, který je následně vnímán a vystupuje jako právní realita (teorie přenesené reality).
 - Rozdíl oproti fyzickým osobám, kdy právnícké osoby obdobné přirozené právo na vlastní právní osobnost nemají a je věcí státu přizná-li různým entitám tohoto druhu způsobilost mít práva a povinnosti.
 - Právnícké osoby jsou upraveny v NOZ 118 - 418
 - Pojmovými znaky právníckých osob jsou:
 - právní osobnost (způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti),
 - svéprávnost (způsobilost nabývat práva a zavazovat se k povinnostem);
 - delikttní způsobilost (způsobilost k zavinění)
 - vlastní majetek
 - organizační struktura
 - Identifikačními znaky jsou:
 - název, sídlo a předmět činnosti
-

dělení

- a) **Korporace** = sdružení několika osob (FO či PO) za účelem konání určité společné činnosti, základem je osobní substrát, korporace je subjekt práva odlišný od svých členů. Korporace může mít jediného člena, připouští-li to zákon (obchodní společnosti, družstva)
Spolek = může být založen minimálně třemi osobami vedenými společným zájmem
- b) **Fundace** = účelové sdružení majetku fyzickou či právnickou osobou, základem je věcný substrát, který vykazuje vlastní právní osobnost

Nadace = zakládá se k trvalé službě společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu.

Nadační fond = rovněž založen za společenským nebo hospodářsky užitečným účelem .

c) **Ústavy** = právnická osoba ustavená za účelem provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky. Ústav provozuje činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených. Zvláštní právnická osoba založená na hierarchickém principu.

II. dělení

- a) veřejnoprávní PO = zřizovány zákonem nebo správním rozhodnutím, podřízeny jsou veřejnoprávním předpisům
- b) soukromoprávní PO = zakládány právním jednáním a vztahují se na ně předpisy soukromého práva

III. dělení

- a) ziskové = vytvářejí zisk hlavně za účelem jeho rozdělení mezi své členy nebo k jeho použití pro sebe, např. obchodní společnosti
 - b) neziskové = nesledují vytváření zisku jako svůj prioritní účel a vytvoří-li jej, používají jeho rozhodující část k obecně prospěšným účelům
-

- Člověk má způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti, a to od narození do smrti (právní osobnost).
 - Svěprávnost je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat). Plná svěprávnost = 18 let. Svěprávnost lze pouze omezit, osoba nemůže být svěprávnosti zbavena.
 - Úprava fyzických osob v NOZ 23 – 117
 - Ochrana osobnosti – chráněna je osobnost člověka, včetně jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. (LZPS čl. 6, 7, 10, mezinárodní smlouvy, NOZ, autorský zákon, správněprávní a trestněprávní ochrana)
 - 77 - 117 NOZ
 - Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a projevy osobní povahy.
 - Člověk má právo domáhat se, aby bylo upuštěno od neoprávněného zásahu do jeho osobnosti (žaloba zdržovací), nebo aby byl odstraněn následek (žaloba odstraňovací). Po smrti se může domáhat i kterákoliv z osob blízkých.
-

- Právo na jméno – ochrana jména, příjmení, rodného příjmení, pseudonymu
 - Právo na osobní svobodu
 - Právo na občanskou čest a důstojnost
 - Právo na podobu a právo k podobizně – podobu, aby bylo možné určit totožnost člověka, je možné zachytit pouze s jeho souhlasem
 - Právo na soukromí – nikdo nesmí zasáhnout do soukromí jiného, nemá-li k tomu zákonný důvod
 - Právo na tělesnou integritu
 - Právo na slovní projevy
-

- Člověk je nedotknutelný, lidské tělo je chráněno i po smrti.
 - Nikdo nesmí zasáhnout do integrity člověka bez jeho souhlasu, či souhlasu zákonného zástupce.
 - Kdo chce provést na jiném člověku zákrok, musí mu vysvětlit jeho povahu.
 - Souhlas musí být písemný, má-li být oddělena část těla.
 - Souhlas může být kdykoliv odvolán
 - Zákrok ve stavu nouze = je-li život člověka v náhlém a patrném nebezpečí a nelze-li souhlas získat, lze okamžitě zakročit, je-li to prospěšné.
 - Zákrok s nutným souhlasem soudu, zákrok s přivolením soudu
 - Práva člověka převzatého do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu – hospitalizace člověka bez jeho souhlasu jen z důvodů stanovených zákonem
 - Nakládání s částmi lidského těla – právo člověka dozvědět se, jak bylo s částí jeho těla naloženo
 - Ochrana lidského těla po smrti člověka – člověk má právo rozhodnout, jak bude po smrti s jeho tělem naloženo
-

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů) („GDPR“)
 - nahrazuje zákon č. 101/2000 Sb. na ochranu osobních údajů
 - GDPR je od 25.5.2018 účinné v plném rozsahu a bez jakýchkoliv výjimek a úlev (adaptačním zákonem může být např. upravena výše pokuty)
 - GDPR nastoluje stejné právní povinnosti a podmínky v ochraně osobních údajů pro všechny státy EU
-

1) Osobní údaje

▪ veškeré informace vztahující se k identifikované nebo identifikovatelné fyzické osobě; identifikovatelnou fyzickou osobou je osoba, kterou lze přímo či nepřímo identifikovat, zejm. odkazem na určitý identifikátor (jméno, identifikační číslo, lokační údaje nebo zvláštní prvky – fyzické, genetické, psychické, společenské identity FO), nevztahuje se na osobní údaje zesnulých osob a anonymizované údaje.

2) Zpracování osobních údajů

▪ jakákoliv operace nebo soubor operací s osobními údaji, který je prováděn pomocí nebo bez pomoci automatizovaných postupů spočívající v: shromáždění, zaznamenání, uspořádání, strukturování, uložení, přizpůsobení nebo pozměnění, vyhledání, nahlédnutí, použití, zpřístupnění přenosem, šíření nebo jakékoliv jiné zpřístupnění, seřazení či zkombinování, omezení, výmaz nebo zničení (např. vytvoření seznamu kontaktů, vedení agendy k mzdám, správa kontaktů se zákazníkem).

▪Kdy lze údaje zpracovávat? Musí být splněna aspoň 1 z následujících podmínek – souhlas, smlouva, právní povinnost, životně důležité zájmy subjektu dat (např. je v bezvědomí), veřejný zájem (daňový úřad, policie...), oprávněné zájmy správce (nesmí převažovat nad zájmy nebo právy a svobodami subjektů – lépe se souhlasem)

3) **Souhlas** – svobodný, konkrétní, informovaný, jednoznačný

4) **Správce** – FO nebo PO, orgán veřejné moci nebo jiný subjekt, který sám nebo společně s jinými určuje účely a prostředky zpracování osobních údajů

5) **Zpracovatel** – FO nebo PO, nebo jiný subjekt, který zpracovává osobní údaje pro správce

6) **Bezpečnostní incident** – porušení zabezpečení, které vede k náhodnému nebo protiprávnímu zničení, ztrátě, změně nebo neoprávněnému poskytnutí nebo zpřístupnění přenášených, uložených nebo jinak zpracovávaných osobních údajů

- **Právo na přístup** - kdo zpracovává, co zpracovává, kde jsou OÚ zpracovány, jak dlouho, proč, povinnost správce poskytnou kopii zpracovávaných údajů;
 - **Právo na opravu** – bez zbytečného odkladu
 - **Právo na výmaz a právo být zapomenut** – OÚ již nejsou potřebné pro účel, pro který byly shromažďovány a zpracovávány, subjekt odvolal souhlas a není žádný další důvod zpracování, pozor – někdy nemůže být celkový výmaz (zák. o archivnictví, zák. o účetnictví)
 - **Právo na omezení zpracování** – subjekt popírá přesnost OÚ; zpracování je protiprávní; vznesena námitka proti zpracování; data budou dočasně nedostupná
 - **Právo na přenositelnost údajů** – subjekt má právo získat bezplatně své zpracovávané údaje, zpracování musí být založeno na souhlasu nebo na smlouvě a provádí se automatizovaně (např. klient banky chce ukončit smlouvu, chce své OÚ – banka předá druhé bance)
 - **Právo vznést námitku** – vůči zpracování, vč. profilování z důvodu osobní situace. Přímý marketing – vždy právo vznést námitku proti zpracování (zmizí cookies). Nesmí převážit veř. zájem.
-

Porušení ochrany osobních údajů + dozorové orgány a sankce

- Nastane-li jakékoli porušení zabezpečení osobních údajů, je správce povinen bez zbytečného odkladu, a pokud možno do 72 hodin od okamžiku, kdy se o něm dozvěděl, toto porušení oznámit Úřadu pro ochranu osobních údajů.
 - O každém porušení ochrany osobních údajů se vedou záznamy.
 - Hlášení subjektu osobních údajů není nutné, pokud byla přijata opatření, která činí údaje nesrozumitelnými pro neoprávněné osoby; přijata opatření, tak že se negativní dopady neprojeví.
 - Nezávislý orgán veřejné moci – v ČR – Úřad pro ochranu osobních údajů
 - Nadřízeným orgánem je Evropský sbor pro ochranu osobních údajů
 - Sankce: náhrada hmotné či nehmotné újmy od správce nebo zpracovatele; správní pokuty udělené dozorovým úřadem, a to až do výše 20 000 000 EUR, nebo jedná-li se o podnik, až do výše 4% celkového ročního obrátu celosvětově za předchozí finanční rok (jednotlivé státy si výši mohou upravit)
-

- Působí vůči všem: „erga omnes“ vs. „Inter partes“ = obligace
- Zápis do veřejného seznamu (katastr nemovitostí)
- Princip materiální publicity: § 980 NOZ: *Je-li do veřejného seznamu zapsáno právo k věci, neomlouvá nikoho neznalost zapsaného údaje. Stanoví-li to právní předpis, запиše se do veřejného seznamu kromě věcného práva i právo užívání nebo požívání, jakož i omezení rozsahu nebo způsobu užívání nebo požívání věci spoluvlastníky. - Je-li právo k věci zapsáno do veřejného seznamu, má se za to, že bylo zapsáno v souladu se skutečným právním stavem. Bylo-li právo k věci z veřejného seznamu vymazáno, má se za to, že neexistuje*

Limit věcných práv:

- Promlčení (oslabení práva), prekluze (zánik práva), vydržení (10 – 20 let u vlastnictví)
 - Předpoklady vydržení: dobrá víra
-

- 1012 OZ: *Vlastník má právo se svým vlastnictvím v mezích právního řádu libovolně nakládat a jiné osoby z toho vyloučit. Vlastníku se zakazuje nad míru přiměřenou poměrům závažně rušit práva jiných osob, jakož i vykonávat takové činy, jejichž hlavním účelem je jiné osoby obtěžovat nebo poškodit*

Teoretická definice: ius utendi, ius fruendi, ius possidendi, ius dispondendi, ius abutendi

- Držba (corporalis possessio, animus possidendi) vs. detence vs. vlastnictví
 - Nabytí vlastnického práva: originární (vydržení, vytvoření věci, nález, přírůstek) vs. derivativní (převod, přechod)
 - Spoluvlastnictví: podílové vs. bezpodílové (např. SJM)
-

Věcná práva – práva k věci cizí – služebnosti, reálná břemena

Služebnost: povinnost strpět

Reálné břemeno: povinnost aktivně konat

Služebnosti:

- a) Pozemkové: inženýrské sítě, opora cizí stavby, svod dešťové vody, stezky, pŕhonu, cesty, pastvy...
- b) Osobní: užívací právo, požívací právo, služebnost bytu

Způsoby vzniku služebností: smlouva, pořízení pro případ smrti, vydržení, ze zákona, rozhodnutím orgánu veřejné moci

Vydržení služebnosti: 10 let

Služebnosti s veřejnoprávním prvkem: energetický zákon

Věcná práva – další práva k věcem cizím + ochrana vlastnického práva

- Držba
- Právo stavby (max. 99 let)
- Zástavní právo
- Zadržovací právo
- Předkupní právo
- Zákaz zatížení a zcizení

Ochrana vlastnického práva:

- Civilní právo: negatorní žaloba
 - Veřejné právo: přestupky, trestní právo
-

Obligace = relativní závazková práva

- Platná inter partes
 - Právní úprava závazkových vztahů vychází zejména ze systematického řazení obecných smluvních typů uvedených v části IV, tedy v ust. § 1721 a násl. ObčZ.
 - Právní úprava je řazena od obecných ustanovení, které jsou společné všem smluvním typům týkajících se vzniku, plnění a zániku závazkových smluvních vztahů až po výčet typizovaných smluvních typů.
 - Smluvní strany si mohou vytvářet také typy smlouvy, které nejsou typizovány v občanském zákoníku (srov. § 1746 odst. 2 ObčZ)
-

Kontraktační proces:

- Smlouva mezi účastníky smluvního vztahu vzniká přijetím nabídky na uzavření smlouvy, tedy tzv. akceptací.
 - Nabídkou, tedy návrhem na uzavření smlouvy, je právní jednání určité osoby, ze kterého je zřejmé, že směřuje k uzavření určité smlouvy.
 - Aby byla nabídka úplná, musí obsahovat podstatné náležitosti toho smluvního typu, k jehož uzavření směřuje.
 - Pokud je již nabídka učiněna, lze jí zrušit pouze tehdy, kdy zrušovací projev dojde druhé straně před doručením nabídky anebo alespoň současně s ním.
 - Culpa in contrahendo = předsmělní odpovědnost: vedení jednání naoko, neuzavření smlouvy na poslední chvíli, nesplnění informační povinnosti při uzavření smlouvy (podstatné aspekty smlouvy), zneužití/prozrazení důvěrných informací
-

Obligace = relativní závazková práva

Smlouvy a smluvní typy:

- Smlouva je zásadně neformální, pokud zákon nestanoví jinak (např. prodej nemovitosti, obchodní zastoupení, smlouva o výstavbě, právní jednání, kterým se přijímá společenská smlouva obchodní korporace, ručitelské prohlášení) + zvláštní forma u jiných právních jednání, např. cenných papírů apod.

Obligace = prvky ochrany spotřebitele ve smluvních vztazích

- povinnost podnikatele provést veškerá sdělení vůči spotřebiteli jasně a srozumitelně v jazyce, ve kterém se uzavírá smlouva;
- v dostatečném předstihu je podnikatel povinen sdělit svou totožnost, kontaktní údaje, uvést všechny skutečnosti podstatné pro uzavření smlouvy, včetně uvedení označení zboží a služby, uvedení jejich hlavních vlastností, uvedení ceny zboží včetně veškerých nezbytných poplatků, uvést způsob úhrady, nákladů na dodání;
- podnikatel je dále povinen uvést údaje o právech vznikajících z vadného plnění, závazky ze záruk, uvést údaj o době trvání závazku;
- údaje o době trvání závazku a podmínkách ukončení závazku;
- uvést další údaje ve vztahu k digitálnímu obsahu včetně údajů o funkčnosti digitálního obsahu včetně nutných technických opatření, údaje o součinnosti digitálního obsahu s hardware a software.

Obligace = prvky ochrany spotřebitele ve smluvních vztazích

Ze zákazů, které se nejednání podnikatele vztahují, je možné poukázat zejména na:

- obecný zákaz jakýchkoliv ujednání smlouvy (či všeobecných obchodních podmínek), které by zkracovaly práva spotřebitele vůči právům garantovaným zákonem
 - zakazují se dále ujednání, které by vylučovaly či omezovaly práva z vadného plnění či práva na náhradu újmy, vylučuje se možnost ujednání, které spotřebitele zavazují plnit, zatímco podnikateli vznikne povinnost plnit splněním podmínky závislé na vůli podnikatele, zakazují se ustanovení, která umožňují podnikateli odstoupit od smlouvy bez důvodu, zatímco spotřebiteli nikoliv;
 - zakazují se ujednání, která dovolují podnikateli, aby ze své vůle, tedy jednostranně, změnil práva či povinnosti stran;
 - není přípustné určení ceny až na dobu plnění;
-
- není přípustné ujednání, které vylučuje právo spotřebitele podat žalobu či jiný procesní prostředek,

Pacta sunt servanda = smlouva je platná, dokud není zákonným či smluvním důvodem ukončena

Způsoby ukončení:

- Splnění závazku
 - Dohoda o splnění závazku
 - Započtení
 - Odstupné = složení odstupného, nutnost sjednání ve smlouvě
 - Splynutím = právo a povinnost splyne v jedné osobě
 - Prominutí dluhu
 - Výpověď
 - Odstoupení
 - Následná nemožnost plnění
 - Smrt dlužníka či věřitele
 - Jiná smluvní podmínka (uplynutí doby, budoucí podmínka atd.)
-

- Kupní smlouva (její aspekty aplikovatelné i na jiné smluvní typy, např. práva z titulu vadného plnění, odstoupení od smlouvy – „hrubé porušení“ apod.)
 - Výpůjčka, výprosa, úvěr, spotřebitelský úvěr, zápůjčka
 - Nájem
 - Pacht
 - Příkazní smlouvy
 - Smlouva o dílo
 - Smlouva o účtu
 - Licenční smlouva
 - Zajištění a utvrzení závazku
-

1. Pojem rodinného práva

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

1. **Definice:** objektivním pohledem je RP „soubor soukromoprávních norem (pravidel a principů), které upravují nejen právní osobní stav člověka v rodině, ale též osobní a majetkové závazky, tedy subjektivní práva a povinnosti, a to zejména v manželství a v partnerství osob stejného pohlaví, mezi rodiči a dětmi a ostatními příbuznými.“
 2. **Soukromé právo s prvky veřejného práva:** Fakticky převládají kogentní normy, neboť je regulován zejména osobní status osob (např. „*Matka je žena, která dítě porodila*“). Zcela veřejnoprávní je pak oblast veřejnoprávní sociální ochrany dětí. „Čisté“ prvky soukromého práva zejména v oblasti práva majetkového, kde je poměrně značná dispozice.
-

1. Pojem rodinného práva

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

1. **Definice:** objektivním pohledem je RP „soubor soukromoprávních norem (pravidel a principů), které upravují nejen právní osobní stav člověka v rodině, ale též osobní a majetkové závazky, tedy subjektivní práva a povinnosti, a to zejména v manželství a v partnerství osob stejného pohlaví, mezi rodiči a dětmi a ostatními příbuznými.“
 2. **Soukromé právo s prvky veřejného práva:** Fakticky převládají kogentní normy, neboť je regulován zejména osobní status osob (např. „*Matka je žena, která dítě porodila*“). Zcela veřejnoprávní je pak oblast veřejnoprávní sociální ochrany dětí. „Čisté“ prvky soukromého práva zejména v oblasti práva majetkového, kde je poměrně značná dispozice.
-

1. Pojem rodinného práva

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

1. **Definice:** objektivním pohledem je RP „soubor soukromoprávních norem (pravidel a principů), které upravují nejen právní osobní stav člověka v rodině, ale též osobní a majetkové závazky, tedy subjektivní práva a povinnosti, a to zejména v manželství a v partnerství osob stejného pohlaví, mezi rodiči a dětmi a ostatními příbuznými.“
 2. **Soukromé právo s prvky veřejného práva:** Fakticky převládají kogentní normy, neboť je regulován zejména osobní status osob (např. *„Matka je žena, která dítě porodila“*). Zcela veřejnoprávní je pak oblast veřejnoprávní sociální ochrany dětí. „Čisté“ prvky soukromého práva zejména v oblasti práva majetkového, kde je poměrně značná dispozice.
-

1. Pojem rodinného práva

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

1. **Definice:** objektivním pohledem je RP „soubor soukromoprávních norem (pravidel a principů), které upravují nejen právní osobní stav člověka v rodině, ale též osobní a majetkové závazky, tedy subjektivní práva a povinnosti, a to zejména v manželství a v partnerství osob stejného pohlaví, mezi rodiči a dětmi a ostatními příbuznými.“
 2. **Soukromé právo s prvky veřejného práva:** Fakticky převládají kogentní normy, neboť je regulován zejména osobní status osob (např. „*Matka je žena, která dítě porodila*“). Zcela veřejnoprávní je pak oblast veřejnoprávní sociální ochrany dětí. „Čisté“ prvky soukromého práva zejména v oblasti práva majetkového, kde je poměrně značná dispozice.
-

1. Pojem rodinného práva

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

1. **Definice:** objektivním pohledem je RP „soubor soukromoprávních norem (pravidel a principů), které upravují nejen právní osobní stav člověka v rodině, ale též osobní a majetkové závazky, tedy subjektivní práva a povinnosti, a to zejména v manželství a v partnerství osob stejného pohlaví, mezi rodiči a dětmi a ostatními příbuznými.“
 2. **Soukromé právo s prvky veřejného práva:** Fakticky převládají kogentní normy, neboť je regulován zejména osobní status osob (např. „*Matka je žena, která dítě porodila*“). Zcela veřejnoprávní je pak oblast veřejnoprávní sociální ochrany dětí. „Čisté“ prvky soukromého práva zejména v oblasti práva majetkového, kde je poměrně značná dispozice.
-

2. Prameny rodinného práva

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

3. Ústavněprávní normy:

čl. 10 ÚČR: aplikační přednost mezinárodních smluv

čl. 3 LZPS: zákaz diskriminace na základě pohlaví, náboženství, sociálního původu a majetku

čl. 10 LZPS: ochrana před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života

čl. 32 LZPS: rámec ústavní ochrany rodiny a rodičovství – zvláštní ochrana dětí a ženě v těhotenství, rovnoprávnost dětí narozených v manželství i mimo něj, právo na rodičovskou výchovu a péči

3. Zákonná úprava

3.1. Hmotněprávní úprava

89/2012 Sb., občanský zákoník, část 2 (§§ 650 a násl., hl. 1 manželství, hl. II příbuzenství a švagrovství, hl. III poručenství a jiné formy péče o dítě)

115/2006 Sb., zákon o registrovaném partnerství osob stejného pohlaví (odkaz na obdobné použití ustanovení občanského zákoníku)

Další hmotněprávní úprava (**z.o sociálně-právní ochraně dětí**, z.o matrikách, školský zákon, zákon o zaměstnanosti, zákon o církvích a náboženských společnostech, zákon o mez. pr. soukromém etc.)

2. Prameny rodinného práva

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Zákon o sociálně právní ochraně dětí (z.č. 359/1999 Sb.)

- zřizuje Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí se sídlem v Brně, podřízen MPSV
- sociálně-právní ochranu zajišťují také krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, ministerstvo, Úřad práce
- § 5: předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči
- sociálně-právní ochrana se zejména zaměřuje na děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnost plynoucí z rodičovské odpovědnosti či nevykonávají či zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti, které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte či které vedou „zahálčivý a nemravný život“ spočívající v zanedbávání školní docházky, požívání návykových látek, páchání přestupků etc.

2. Prameny rodinného práva

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

3.2. Procesní úprava:

„Sporné“: z.č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád – zejména ve věcech majetkových, vedení občanského soudního řízení

„Nesporné“: z.č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (hl. V, § 367 a násl. – říz. ve věcech RP):

- řízení o povolení uzavření manželství (výsledek: rozsudek)
- řízení o rozvod manželství, o tom, zda zde manželství je či není či zda je platné, totéž partnerství (výsledek: rozsudek)
- řízení ve věci určení a popření rodičovství (rozsudkem)
- řízení ve věcech osvojení a péče soudu o nezletilé (rozsudkem)
- předběžné opatření upravující poměry dítěte (24 hodin od podání návrhu, vykonatelné vydáním)
- předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí (do 48h předběžným opatřením, max. 1 měsíc, ale lze prodlužovat až do 6 m, vykonatelné vydáním)

„Další“: zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci: povinnost soudu poučit účastníky o možnosti využití mediaci. Mediací je dobrovolný proces, v jehož rámci se zúčastněné osoby za pomoci třetí, neinteresané osoby, pokouší dosáhnout konsensuálního vyřešení situace – v rámci smluvní autonomie účastníků.

- Možnost soudu v soudním řízení nařídit první setkání s mediátorem v rozsahu až 3 hod. (§ 99(1) 114a (2) b) o.s.ř., § 503 ZŘS
- O povinnosti setkání může nařídit také OSPOD (obecní úřad s rozšířenou působností) – ve správním řízení
- Nařídit je možné jen první setkání, další postup je na účastnících, v ideálním případě je výsledkem dohoda

2. Prameny rodinného práva – novinky 2021

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Zákon č. 588/2020 Sb., o náhradním výživném, účinný od 01.07.2021

- Stát zavádí novou sociální dávku, která dočasně nahrazuje výživné od povinné osoby (zpravidla rodiče, ale také prarodiče), která neplní vyživovací povinnost k nezaopatřenému dítěti (vždy na 4 měsíce)
 - Náhradní výživné se stanoví jako rozdíl mezi výše měsíční dávky výživného určené v exekčním titulu a částečného plnění výživného v příslušném měsíci, nejvýše však ve výši 3.000,- Kč
 - O náhradním výživném rozhoduje úřad práce ČR
 - V žádosti o náhradním výživném musí uvést krom obecných náležitostí také údaje o exekuci či soudním výkonu rozhodnutí k vymožení pohledávky na výživné
-

3. Základní principy rodinného práva a jejich reflexe

A) Obecné soukromoprávní zásady

1. Autonomie vůle osob

- každý má právo brát se o vlastní štěstí (§ 3 odst. 1 OZ)
- nezakazuje-li to zákon, mohou si strany ujednat PaP odlišně od zákona (§ 1 odst. 2 OZ, ale limity, např. § 698 OZ – majetek tvořící obvyklé vybavení rodinné domácnosti)
- každý může žít svůj rodinný život bez ohledu na zákonem privilegované manželství
- nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu anebo závislosti na svém postavení utrpět nedůvodnou újmu (proto vyvažování – viz úprava rodičovské odpovědnosti, výživného atd.)

2. Ochrana slabší strany

- může být kdokoliv, ale v RP zejména ve vztahu k nezletilému dítěti – zejména reflexe ve smluvním právu

3. Zákaz působení bezdůvodné újmy, zákaz výkladu předpisu v rozporu s dobrými mravy

4. Pacta sunt servanda – výhrada podstatné změny poměrů

5. Vigilantibus iura – reflexe v podobě lhůt

3. Základní principy rodinného práva a jejich reflexe

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

B) Specifické zásady rodinného práva

1. Zásada zvláštní zákonné ochrany rodiny, rodičovství a manželství

- hodnota zvláště chráněná zákonem (§ 3 odst. 2 b) OZ

2. Zásada ochrany rodinného života

- reflexe v konkrétních institutech RP, vyplývá např. z čl. 8 EÚLP (právo každého na respekt k rodinnému životu)
- „síla“ institutů RP je často vyšší než jiných pr. institutů – např. v judikatuře případ matky, která následně přehodnotila rozhodnutí ohledně souhlasu k osvojení (Kearns vs. Francie)

3. Zásada ochrany soukromí

- viz § 81 OZ: nikdo nesmí narušovat osobní sféru osoby, ale i právo rozhodovat o vlastní identitě, pohlaví

4. Zásada solidarity - režim majetku, právo na srovnatelnou životní úroveň, úprava práv na užívání obydlí (§ 744 OZ), právo dispozice s rodinným bydlením (§ 747 OZ), právo na výživné (§ 910, § 697, § 760 OZ a násl.), režim nabývaného majetku (§ 709 OZ)

5. Zásada nejlepšího zájmu dítěte - prvořadé jsou zájmy dítěte, dítě je nejen pasivním objektem rodičovské odpovědnosti, ale má také participační práva (§ 31 OZ – částečná svéprávnost), zásada nejlepšího zájmu dítěte je poměřována testem poměrnosti (maximální prospěch dítěte a minimální újma ostatním).

3. Základní principy rodinného práva a jejich reflexe

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

ÚS Pl. ÚS 6/20, SR 3/2021, ÚS: Respektování nejlepšího zájmu dítěte

K přání dítěte Ústavní soud již dříve konstatoval, že za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu. Současně však není možné, aby obecné soudy, své rozhodnutí založily toliko na jeho jednou vysloveném přání za konkrétních specifických okolností, a nikoliv na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů, a to i při rozhodování o určení místa bydliště a místa výkonu povinné školní docházky.

Jinde:

I. Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být **předním hlediskem nejlepší zájem dítěte** při jakékoli činnosti týkající se dětí, tedy i v soudním řízení, ve kterém se rozhoduje o změně výchovného prostředí dítěte a jeho svěřením do výlučné péče jednoho z rodičů. Soud, který hodlá změnit zásadním způsobem dosavadní uspořádání péče o dítě, musí proto dát dostatečný procesní prostor účastníkům řízení, aby se k takové možnosti vyjádřili (nález ze dne 28. 7. 2020 sp. zn. IV. ÚS 1328/20).

4. Věci osobního statutu: právní osobnost, zletilost etc.

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

1. Právní osobnost:

- způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti (§ 15 odst. 1 OZ)
- od narození do smrti (§ 23 OZ)
- každý člověk má vrozená, samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva, a tudíž se považuje za osobu (§ 19 OZ)
- Nasciturus – na dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům, vyvratitelná domněnka, že na dítě se nahlíží, jako by se narodilo živé
- Osobnost zaniká smrtí (důkaz smrti (veřejná listina – úmrtní list či rozhodnutí soudu) vs. domněnka smrti § 71 (1) OZ (nezvěstnost po určitou dobu – 7 let od posledního roku, ve kterém byla poslední zpráva odůvodňující skutečnost, že je naživu, nelze prohlásit mladšího 18 let před dosažením 25 let věku, domněnka je vyvratitelná)

2. Zletilost – 18 let plná, odlišné od **svěprávnosti**, která se nabývá postupně – způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (plná (zletilostí, přiznáním (16+) či uzavřením manželství) / částečná / omezená)

3. Změna pohlaví - § 29 OZ, nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů, pouze na základě písemné žádosti osoby starší 18 let, která nežije v manželství či v registrovaném partnerství anebo obdobném statusovém poměru, dalším předpokladem je porucha sexuální identifikace, tzn. trvalý nesoulad mezi psychickým a tělesným pohlavím (kladné stanovisko odborné komise) – nemění se majetkové poměry a osobní status, změnou zaniká manželství/partnerství (uzavř. v zahr.).

4. Věci osobního statutu: právní osobnost, zletilost etc.

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Jednání za osobu s částečnou či omezenou svéprávností:

- Záleží na charakteru konkrétního jednání (koupě knihy vs. koupě nemovitosti)
- Pokud zjevně není k určitému jednání dána způsobilost, pak jedná za takovou osobu zástupce, tedy:
 - rodič
 - poručník
- Možné je také jednání dítěte se souhlasem zákonného zástupce (§ 32 OZ)
- Někdy je nutné přivolení soudu (např. darování nemovitosti patnáctileté osobě začátek podnikání apod., od 16 let možnost požádat soud o „zesvéprávnění“, pracovní smlouva jen od 15 let, ne však dříve než vykonána povinná školní docházka, před 15 lety věku pouze umělecká, sportovní činnost)

Participační práva dítěte: definována čl. 12 Úmluvy o právech dítěte (reflexe např. do § 867 odst. 2 – soud přihlíží k názoru dítěte od 12 let, jak ve vztahu k soudu, tak jiným orgánům veřejné moci):

- právo být informováno
 - právo vyjadřovat svůj názor a přání
 - právo svým názorem ovlivnit rozhodnutí
 - právo svým názorem určit rozhodnutí
-

4. Věci osobního statutu: právní osobnost, zletilost etc.

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Příbuzenství:

- a) **Linea recta, přímá – vertikální**
- b) **Linea collateralis, vedlejší – horizontální**, mezi sourozenci (stupeň dán počtem zrození)

Švagrovství – není příbuzenstvím, je vázáno na vznik manželství – vztah k příbuzným manžela. Význam v úpravě tzv. rodinného závodu (§ 700 a násl. OZ) + osoby sešvagřené jsou osobami blízkými (viz § 22 odst. 1 OZ).

Domácnost – hospodářská jednotka tvořená lidmi a souborem určitých majetkových složek, zvláštní úprava je u základního a obvyklého vybavení rodinné domácnosti – jedná se o kogentní úpravu omezující vlastnické právo v tom smyslu, že je možné se domáhat neplatnosti jednání, které vedou ke zcizení vybavení rodinné domácnosti jedním z manželů bez souhlasu druhého.

5. Manželství – pojem, způsob uzavření

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Pojem: trvalý svazek muže a ženy vzniklý zákonným způsobem, jehož hlavním účelem je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.

Předpoklady vzniku:

- a) **Osobní předpoklady** – neexistence překážek na straně snoubenců (nezletilost, nesvéprávnost, omezená svéprávnost v této oblasti, jiné manželství či partnerství, příbuzenství, existence poručenství, pěstounství či svěření, tedy závislého stavu);
- b) **Náležitosti sňatečného projevu vůle** („ano“) – před příslušným oddávajícím (§ 656 OZ: Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství (dále jen „snoubenci“), že spolu vstupují do manželství.), obligatorní projev svědků – nicméně jeho absence nezpůsobuje neplatnost manželství;
- c) **Náležitosti procedury**, formální náležitosti (jako např. prohlášení o přijetí – princip rovnosti, přítomnost tlumočníka, veřejnost)

Zasnoubení: historický právní institut, aktuálně není výslovně upraveno, pouze morální rovina, nezakládá práva a povinnosti samo o sobě, jen je teoreticky možné např. požadovat vrácení snubního prstenu (§ 2072 – odvolání daru pro nevďek), případně náhradu škody, pokud by vznikla v příčinné souvislosti s úmyslným jednáním proti dobrým mravům (§ 2 odst. 3 ve spojení s § 2909 OZ)

5. Manželství – pojem, způsob uzavření

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Forma sňatku:

- a) **Občanský** – před orgánem veř. moci za povinné přítomnosti matrikáře (oddávající osobou starosta, místostarosta anebo pověřený člen zastupitelstva obce, primátor) – místo: určené obcí či jakékoliv „vhodné“ (např. i v nemocnici či věznici)
- b) **Církevní** (§ 666 OZ) – pouze před zástupci církve oprávněné podle zákona o církvích a náb. společnostech – místo: dle vnitřního předpisu církve

Zvláštní případy:

- uzavření manželství zástupcem (přítomnost „důležitých důvodů“ dle § 669 OZ, není právní nárok na svolení KÚ)
- uzavření manželství v přímém ohrožení života (v případě přímého ohrožení života je oprávněn uzavřít každý orgán veřejné moci, mimo území ČR také velitel letadla/námořního plavidla/jednotky AČR, je nutné, aby byla zachována možnost sdělit svou vůli)
- lze uzavřít také mimo území ČR před diplomatickou misí či konzulátem ČR

Manželství zdánlivé (§ 677 OZ, non matrimonium) a neplatné (§ 681 OZ, matrimonium nullum): zdánlivé manželství vůbec nevzniklo (např. uzavřely osoby stejného pohlaví, anebo mladší 16 let, obecně případy velmi závažného jednání proti dobrým mravům či zákonu, způsobilé narušit veřejný pořádek, důsledky *ex tunc*), neplatné je pro existenci překážek manželství (viz výše) – je zhojitelné, např. ve formě konvalidace. Neplatnost lze uplatnit žalobou na neplatnost (např. z důvodu pohrůžky násilím pro uzavření manželství apod.)

5. Manželství – pojem, způsob uzavření

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Základní práva a povinnosti manželů: obecně, povinnost vzájemné úcty, věrnosti, respektu k důstojnosti, podpory, udržovat rodinné společné prostředí, společně pečovat o děti (§ 687 OZ)

- a) **Informační povinnost** (§ 688 OZ) – údaje o příjmech, stavu jmění, pracovních, studijních a obdobných činnostech
 - b) **Povinnost ohledu** (§ 689 OZ) – manžel je povinen při volbě svých pracovních, studijních a podobných činnostech brát zřetel na zájem rodiny, druhého manžela a nezletilého dítěte
 - c) **Zákonné zastoupení** – manžel zastupuje druhého manžela v jeho běžných záležitostech, není třeba plné moci, výjimky dle § 696 odst. 2 a 3 OZ: sdělí-li předem, že s jednáním nesouhlasí, zruší-li zástupčí oprávnění soud, nežijí-li manželé spolu, v nikoliv běžných věcech: nutnost uzavřít smlouvu o zastoupení)
 - d) **Právo a povinnost spolurozhodovat o záležitostech rodiny** (§ 692 odst. 1 a násl. OZ)
 - e) **Povinnost obstarávat záležitosti rodiny** (§ 693 OZ) – běžné /nikoliv běžné
 - f) **Uspokojování potřeb rodiny** – povinnost přispívat na potřeby rodiny a rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň byla zásadně srovnatelná (§ 690 OZ a násl.)
-

5. Manželství – pojem, způsob uzavření

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Základní práva a povinnosti manželů: obecně, povinnost vzájemné úcty, věrnosti, respektu k důstojnosti, podpory, udržovat rodinné společné prostředí, společně pečovat o děti (§ 687 OZ)

- a) **Informační povinnost** (§ 688 OZ) – údaje o příjmech, stavu jmění, pracovních, studijních a obdobných činnostech (zejména význam v řízení o výživném či v řízení o svěřeni do péče)
 - b) **Povinnost ohledu** (§ 689 OZ) – manžel je povinen při volbě svých pracovních, studijních a podobných činnostech brát zřetel na zájem rodiny, druhého manžela a nezletilého dítěte
 - c) **Zákonné zastoupení** – manžel zastupuje druhého manžela v jeho běžných záležitostech, není třeba plné moci (*ex lege*), výjimky dle § 696 odst. 2 a 3 OZ: a) sdělí-li předem, že s jednáním nesouhlasí, b) zruší-li zástupčí oprávnění soud, c) nežijí-li manželé spolu, v nikoliv běžných věcech: nutnost uzavřít smlouvu o zastoupení)
 - d) **Právo a povinnost spolurozhodovat o záležitostech rodiny** (§ 692 odst. 1 a násl. OZ): důraz na dohodu manželů v záležitostech rodiny, vč. umístění rodinné domácnosti, o způsobu života rodiny – v případě absence souhlasu druhého manžela je možné nahradit jeho souhlas rozhodnutím soudu (odmítá-li souhlas udělit, není-li schopen vůli projevit)
 - e) **Povinnost obstarávat záležitosti rodiny** (§ 693 OZ) – běžné (právní jednání 1 manžela zavazuje 2) /nikoliv běžné (zavazuje jednání druhého manžela jen tehdy, pokud s tím projevil souhlas – možnost nahradit projev vůle)
-

5. Manželství – pojem, způsob uzavření

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Základní práva a povinnosti manželů: obecně, povinnost vzájemné úcty, věrnosti, respektu k důstojnosti, podpory, udržovat rodinné společné prostředí, společně pečovat o děti (§ 687 OZ)

f) Uspokojování potřeb rodiny – povinnost přispívat na potřeby rodiny a rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň byla zásadně srovnatelná (§ 690 OZ a násl.):

- Majetkové vs. nemajetkové „plnění“
- Platí zásada solidarity, tedy sdílet v zásadě stejnou životní úroveň se členy domácnosti x vs. solidarita ve smyslu závazků: manželé jsou společně a nerozdílně zavázáni a oprávněni z právních jednání týkajících se společného jmění anebo jeho součástí
- Pokud manželé spolu nebydlí, platí zásada, že každý hradí náklady ve své vlastní domácnosti, jsou však přesto povinni se podporovat a pomáhat si (§ 691 odst. 1)
- Institut vzájemné vyživovací povinnosti manželů podle § 697 – má směřovat k uspokojování všech odůvodněných potřeb manžela a dětí, aby sdíleli stejnou životní úroveň
- Zejména význam při jednostranném opuštění rodinné domácnosti – opuštěný manžel se může u soudu domáhat, aby mu druhý manžel, který bez zvláštního důvodu (např. domácí násilí) opustil domácnost, přispěl na náklady bývalé rodinné domácnosti

g) Pojem obvyklého vybavení rodinné domácnosti – účelem zajistit dobré fungování rodiny, proto kogentní institut, jedná se o soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů, není rozhodné vlastnictví, ale účel – k nakládání je vždy třeba souhlas druhého manžela

5. Manželství – společné jmění manželů

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

SJM

- Nejdůležitější institut manželského majetkového práva
- Je majetkovým společenstvím
- Jméni = souhrn majetku a dluhů určité osoby/osob vs. majetek = souhrn aktiv
- Pouze mezi manželi
- Vzniká nejdříve uzavřením manželství a zaniká nejpozději se zánikem manželství
- SJM se vznikem manželství nevznikne, pokud došlo a) k uzavření předmanželské smlouvy o vyhrazení vzniku společného jmění manželů k okamžiku zániku manželství nebo o režimu oddělených jmění, anebo b) běží ke dni uzavření manželství konkurz na majetek jednoho z nich;
- Po vzniku SJM může dojít k jeho zániku: a) uložením trestu propadnutí majetku, b) prohlášení konkurzu za trvání manželství, c) schválení oddlužení, d) zrušení SJM dohodou manželů, e) zrušení SJM rozhodnutím soudu

SJM charakteristiky:

- bezpodílovost (nelze smluvně modifikovat)
 - Společná a stejná účast na nabývání a užívání majetku náležejícího do SJM
 - Ochrana jednoho z manželů vůči nakládání se SJM ze strany druhého manžela
-

5. Manželství – společné jmění manželů

Režimy SJM (§ 708 a násl.):

- Zákonný = obecný, součástí je vše, co manželé nabydou za dobu trvání manželství, má majetkovou hodnotu a není to vyloučeno z právních poměrů, nepatří nic, co má nemajetkovou hodnotu (např. osobnostní práva)
- Smluvený = projev autonomie vůle účastníků
- Založený rozhodnutím soudu

Co standardně spadá do SJM:

- majetek, který nabude jeden z manželů sám, popřípadě oba manželé společně za trvání manželství (stipendia, mzdy, platy, autorské odměny, příjmy ze služebního poměru, příjmy za vynálezy, z podnikatelské činnosti, ze sociálního zabezpečení – důchody, nemocenská);
 - dále zisk z toho, co náleží výlučně jednomu z manželů – výnos po odečtení nákladů;
 - podíl manžela v obchodní korporaci či družstvu, pokud se manžel stal v mezidobí společníkem.
-

5. Manželství – společné jmění manželů

Co nespadá do SJM: taxativně

- věci sloužící osobní potřebě jednoho z manželů;
 - to, co jeden z manželů nabyt darem, děděním, odkazem;
 - to, co nabyt jeden z manželů jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech;
 - to, co nabyt jeden z manželů právním jednáním vztahujícím se k jeho výlučnému vlastnictví;
 - to, co nabyt jeden z manželů náhradou za poškození, zničení či ztrátu svého výhradního majetku;
 - věci vydané jednomu z manželů podle předpisů o restituci
- + obvyklé vybavení rodinné domácnosti

Dluhy v SJM:

- zejména dluhy převzaté za trvání manželství (§ 710 OZ)
 - ne dluhy, které jeden z manželů nabyt nedobrovolně proti vůli či bez vůle druhého
-

5. Manželství – společné jmění manželů

Spadá do SJM	Nespadá do SJM
Dluhy převzaté oběma manželi společně za trvání manželství	Výlučné dluhy každého z manželů vzniklé před uzavřením manželství
Dluhy převzaté jen jedním z manželů, když druhý dal souhlas	Společné dluhy manželů vzniklé před uzavřením manželství
Dluhy převzaté jen jedním z manželů při obstarávání každodenních záležitostí rodiny, i když není souhlas	Dluhy vzniklé jednomu z manželů jinak než převzetím
Dluhy týkající se výlučného majetku jednoho z manželů v rozsahu zisku z tohoto majetku	Dluhy týkající se výlučného majetku jednoho z manželů v rozsahu přesahujícím zisk z tohoto majetku spadajícího do SJM
Dluh nabytý právním jednáním, které se týká společného jmění manželů anebo jeho již existující součásti	Dluhy jednoho z manželů převzaté za trvání manželství bez souhlasu druhého (pokud nejde o obstarávání běžných potřeb rodiny)
+ výjimečný případ: SJM je možné postihnout i pro dluhy, které netvoří součást společného jmění manželů, tedy dluhy výlučně jednoho z manželů, ale když jsou svým charakterem společným závazkem	

5. Manželství – společné jmění manželů

Správa jmění v SJM:

- oba manželé mohou SJM užívat, brát z nich plody, hospodařit se SJM, spravovat
- v běžných záležitostech může každý manžel jednat sám, závázání a oprávnění jsou z takového jednání oba manželé (možnost výslovně namítnout nesouhlas – v takovém případě nezavazuje manžela)
- V ostatních případech („neběžných“) buď manželé jednají společně, anebo se souhlasem druhého (typicky dispozice s nemovitostmi), možnost nahradit rozhodnutím soud

Podnikání a správa SJM:

- k užití SJM k podnikání je třeba souhlasu druhého manžela, není nutné pouze u použití majetku zanedbatelné hodnoty
 - K nabytí účasti v obchodní společnosti či družstvu je třeba souhlas manžela, pokud by k takovému nabytí byla použita majetková hodnota v SJM, totéž u ručení společníka – jinak je následkem relativní neplatnost
 - Účast jednoho manžela na společnosti nezakládá automaticky účast druhého na společnosti, s výjimkou bytových družstev
 - Podíl jako takový je součástí SJM, pokud byl nabyt z prostředků SJM za trvání SJM
-

5. Manželství – smluvní režim SJM

Možné jsou následující varianty smluvních režimů na základě veřejné listiny (NZ či rozhodnutí soudu), vše v evidenci listin o manželském majetkovém režimu a seznamu listin o manželském majetkovém režimu, lze modifikovat také režim správy:

- a) Režim oddělených jmění – neprovede se vypořádání
- b) Režim vyhrazující vznik SJM ke dni zániku manželství – provede se vypořádání
- c) Režim rozšíření rozsahu společného jmění
- d) Režim zúžení rozsahu společného jmění

Limity (zákazy):

- Nelze vyloučit schopnost manžela zabezpečit rodinu
 - Zákaz dotčení ustanovení o obvyklém vybavení rodinné domácnosti
 - Zákaz sjednání smlouvy se zpětným účinkem
 - Zákaz dotčení práv třetích osob
-

5. Manželství – zánik SJM a jeho vypořádání

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

SJM zaniká:

- a) Smrtí jednoho z manželů či prohlášením za mrtvého
- b) Rozvodem
- c) Změnou pohlaví
- d) Prohlášením manželství za neplatné
- e) Výrokem soudu v trestním řízení o propadnutí majetku
- f) Prohlášením konkurzu
- g) Schválení oddlužení
- h) Zrušením SJM soudním rozhodnutím
- i) Sjednáním oddělených jmění či oddalujícím vznik SJM ke dni zániku manželství

Vypořádání:

- a) Dohodou o vypořádání – dokonce nemusí být písemná (výjimka: nemovitosti)
- b) Rozhodnutím soudu – sporné řízení
- c) Fikcí – 3 roky, pokud nedojde k a) či b): hmotné věci se stanou majetkem toho, kdo užívá, nemovité a jiné věci do spoluvlastnictví

5. Další povinnosti v manželství

Společné bydlení manželů:

- Manželé mají povinnost „žít spolu“ (§ 687 OZ) – pokud vykládáme restriktivně, potom můžeme vztáhnout na bytové potřeby
- K realizaci tohoto práva přispívá právo odvozeného právního důvodu bydlení, tedy, je-li obydlím manželů dům anebo byt, k němuž má jeden z manželů výhradní právo umožňující v době anebo bytě bydlet, a je-li to jiné právo než závazkové, vznikne uzavřením manželství druhému manželu právo bydlení (§ 744 OZ): týká se jak vlastnického, tak nájemního práva (smluvně je možné dohodnout opak)
- Související zákaz dispozice s rodinným bydlením: manžel je bez souhlasu druhého povinen zdržet se všeho a předejít všemu, co může bydlení znemožnit anebo ohrozit, zejména nesmí takovou nemovitost zcizit. Pokud by k takovému jednání došlo, je možnost domáhat se neplatnosti - §§ 747 a 586 OZ, relativní neplatnost, promlčecí lhůta po dobu trvání manželství neběží.

Ochrana manžela před domácím násilím:

- soud může na návrh dotčeného manžela omezit či vyloučit na určenou dobu právo druhého manžela v domě či bytě bydlet (§ 751 odst. 1 OZ), nejdéle na dobu 6 měsíců, ale také opakovaně, lze takto postupovat jak u rozvedených manželů, tak vůči 3. osobě
 - možnost předběžného opatření podle ZŘS, rozhodnutí do 48 hodin
-

5. Zánik manželství

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Zánik je možný pouze z důvodů, které stanoví zákon.

1. **Smrtí** prvního z manželů: právní účinky nastávají momentem smrti, nikoliv dalším formálním krokem
2. **Prohlášením manželství za neplatné** – na základě návrhu o prohlášení manželství za neplatné
3. **Změnou pohlaví** – v české právní úpravě se týká zejména případ změn pohlaví provedených v zahraničí, neboť podmínkou změny pohlaví v ČR je absence manželství/partnerství
4. **Rozvodem:**

Předpokladem rozvodu je tzv. kvalifikovaný rozvrat manželství – „je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení“ (§ 755 odst. 1) – jedná se o objektivní stav, který je důsledkem subjektivních příčin rozvratu (alkoholismus, nevěra, neplodnost apod.), pouhá existence subjektivních příčin neznamena automaticky kvalifikovaný rozvrat. Podle toho, zda soud zjišťuje kvalifikovaný rozvrat se dělí na:

- A) tzv. **sporný rozvod** = se zjišťováním příčin
 - B) tzv. **nesporný rozvod** = bez zjišťování příčin
-

5. Zánik manželství

Tzv. tvrdostní klauzule: § 755 odst. 2 OZ: soud i v případě, že je dán kvalifikovaný rozvrat, tak soud nerozvede manželství, pokud je rozvod:

- a) v rozporu se zájmem nezletilého dítěte manželů, který je dán zvláštními důvody – zjistí se např. dotazem opatrovníkovi – zejména invalidita dítěte či jiné postižení/handicap, roli hraje dodatečná zpráva opatrovníka s žádostí o posouzení;
- b) v rozporu se zájmem manžela, který se na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla způsobena zvláště závažná újma (neuplatní se, pokud spolu manželé již 3 roky nežijí)

§ 755 odst. 3: Mají-li manželé nezletilé dítě, soud nerozvede manželství, dokud nerozhodne o poměrech v době po rozvodu manželství.

Důvodem nepřipuštění rozvodu manželství může být také ochrana bydlení manželů.

5. Zánik manželství

Nesporný rozvod (§ 757):

- Podmínkou je připojení se druhého manžela k návrhu na rozvod manželství
- Za absence některých zákonných podmínek (manželství trvá alespoň 1 rok a manželé spolu alespoň 6m nežijí, manželé se dohodli na úpravě poměrů k dětem a zároveň na úpravě majetkových poměrů, bydlení a výživného – dohody vyžadují písemnou formu a podpisy musí být ověřeny)
- Manželé spolu nežijí, netvoří-li manželské či rodinné společenství (společné bydlení není jediným kritériem)

Sporný rozvod:

- Zkoumá se, zda objektivně nastal kvalifikovaný rozvrat, často „úvodní“ fáze rozvodu

Po rozvodu: příjmení do 6 měsíců oznámí manžel své rozhodnutí

5. Zánik manželství

Specifika řízení o rozvodu:

- řízení upraveno v ZŘS § 383 a násl. (co to znamená? Tak např., že platí zásada vyšetřovací z hlediska zjištění rozhodných skutečností, že je zakotveno obligatorní jednání v přítomnosti účastníků, atd.)
 - obligatorní výslech účastníků
 - u smluveného rozvodu minimální doba trvání manželství (1 rok) a minimální délka, kdy spolu manželé nežijí (6m)
 - značný význam účastnického výsledku
 - u smluveného rozvodu musí dojít k úpravě bydlení manželů pro dobu po rozvodu a vypořádání SJM
 - soud manželství nerozvede dříve, než nabude právní moci rozsudek soudu péče o nezletilé o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu, případně rozsudek, kterým schválil soud péči rodičů o dítě
 - Uznání cizího rozhodnutí v režimu nařízení Brusel II bis či v režimu Haagské úmluvy o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití (64 států), jinak nutno mít uznání rozsudkem NS ČR
-

5. Zánik manželství

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Následky zániku manželství:

- a) Statusová změna
 - b) Zánik SJM
 - c) Příjmení rozvedeného manžela
 - d) Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manželi (viz dále)
-

6. Vyživovací povinnost: základní druhy

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

- a) Mezi manželi – za doby trvání manželství
- b) Mezi bývalými manželi
- c) Mezi ostatními příbuznými
- d) Mezi rodiči a dětmi

Ad a) Vyživovací povinnost mezi manžely

- Základem je povinnost podle možností a schopností pečovat o uspokojování potřeb rodiny (§ 690 a 691 OZ)
 - Cílem a účelem je zajištění zásadně stejné životní úrovně obou manželů, nikoliv dalších osob
 - Dobrovolnost, vzájemnost – ústavní rovnoprávnost muže a ženy
 - Vzájemná vyživovací povinnost rodičů předchází vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům (§ 697 OZ), tzn. primárně má manžel požadovat výživné od druhého manžela, pokud nelze dostát vyživovací povinnosti, plní děti
 - Vztah k povinnosti přispívat na náklady rodinné domácnosti: pokud žijí ve společném obydlí, nároky „splývají“, pokud žijí odděleně, nelze se dožadovat nákladů na společnou domácnost, ale jen nároku na výživné
 - Předpoklady vzniku vyživovací povinnosti: existence manželství, nestejná životní úroveň manželů, soulad s dobrými mravy
 - Vzniká i tehdy, pokud jsou manželé schopni oba uspokojovat své potřeby, ale v rozdílné míře
 - Právní ochranu však nepožívá jednání v přímém rozporu s dobrými mravy (§ 2 odst. 3 OZ)
 - Řízení podle OSŘ, na návrh, VP zaniká zánikem manželství
-

5. Vyživovací povinnost: základní druhy

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Ad b) Vyživovací povinnost mezi bývalými manželi (rozvedenými): základním předpokladem je stav odkázanosti na výživu mající svůj původ v manželství anebo v souvislosti s ním

- Oprávněný není objektivně schopen se sám živit
- Jeho neschopnost má původ v manželství
- Absence zneužití práva – požadavek dobrých mravů
- Stav odkázanosti na výživu
- Další kritéria § 760 odst. 2 OZ musí být splněna
- V rozsahu tzv. „Přiměřené výživy“ – tedy nikoliv právo na v zásadě stejnou životní úroveň

+ tzv. sankční výživné manželu, kterému byla způsobena vážná újma (§ 762 OZ)

Ad c) Vyživovací povinnost mezi jinými příbuznými

Ad d) Mezi rodiči a dětmi

6. Vztahy mezi rodiči a dětmi

1. Práva a povinnosti mezi rodiči a dětmi

- práva přirozená – právo na život v rodině svého původu, právo na styk s rodiči apod., vznikají ipso facto
- práva statusová – právo dát souhlas k osvojení, určit či popřít otcovství atd.
- práva závazková – obsahem mohou být závazky majetkové i nemajetkové povahy, typicky ale peněžité (výživné)

2. Obecné principy:

- rovnost a vzájemnost práv rodičů k dítěti, a to bez ohledu na věk či svéprávnost jak rodičů, tak dětí
 - rovnost mezi rodičovstvím právním, biologickým a sociálním
 - reciprocita práv a povinností mezi rodiči a dětmi (§ 855 – rodiče a děti mají vůči sobě navzájem práva a povinnosti)
 - odlišení nositelství rodičovské odpovědnosti a výkon samotné povinnosti
 - silné veřejnoprávní prvky v podobě možné intervence státu
 - účelem povinností rodiče je zajištění morálního a hmotného prospěchu dítěte, tj. nejlepšího zájmu dítěte a jeho blaha
 - nově se v aplikační praxi prosazuje také hledisko parity kupní síly
-

6. Vztahy mezi rodiči a dětmi

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Vznik:

- u matky porodem (*mater semper certa est*)
- otec na základě jedné ze tří domének otcovství (§ 776 a násl.): a) manžel matky, která dítě porodila, b) souhlasné prohlášení rodičů k dítěti (ne)narozenému, c) pouze před soudem – za otce se považuje muž, který s matkou dítěte souložil v rozhodné době, od níž do narození dítěte neuběhlo méně než 160 a více než 300 dnů, pokud jeho otcovství nevylučují závažné okolnosti.

Jednotlivé oblasti práv:

1. Právo určení osobního jména a příjmení dítěte jeho rodiči – rodiče určí na základě dohody, pokud se neshodnou, určí soud. Lze zapsat jakékoliv existující jméno (§ 62 MatrZ), dítě může mít jedno či dvě jména, nikoliv stejná, dítě cizích státních příslušníků více jmen. Změna jména je možná ve vazbě na osvojení, pokud se rodiče rozhodnou pro jiné jméno – žádost matričnímu úřadu. Příjmení – podle rodičů, pokud mají odlišná jména, pak volba, pokud není znám rodič, pak určí soud. Řízení podle § 466 ZŘS

2. tzv. „Rodičovská odpovědnost“ = souhrn dílčích práv a povinností (viz níže)

6. Vztahy mezi rodiči a dětmi

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Rodičovská odpovědnost - charakteristika:

1. Účelem je realizace rodičovství na jedné straně a ochrana práv a právem chráněných zájmů dítěte na straně druhé
 2. Vzniká oběma rodičům narozením dítěte a zaniká nabytím plné svéprávnosti dítěte
 3. Nositelem je každý rodič, ledaže byl této povinnosti soudem zbaven
 4. U nesvéprávného nezletilého rodiče pouze pozastavena s výjimkou výkonu povinnosti a práva péče o dítě a osobního styku
 5. Pokud jeden rodič nežije či není znám, či je jeho výkon pozastaven, vykonává druhý rodič
 6. Pokud žádný z rodičů nemá rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje poručníka
 7. Pokud je rodičovská odpovědnost omezena či je omezen její výkon, jmenuje soud opatrovníka
 8. RO je osobní, nositelem rodičovské odpovědnosti není poručník, ač má v zásadě všechny povinnosti a práva jako rodič
-

6. Vztahy mezi rodiči a dětmi

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Rodičovská odpovědnost – konkrétní obsah:

RO je souhrn povinností a práv rodičů spočívající v:

- v péči o dítě: péče o zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj (nikoliv běžná péče či zákrok – souhlas obou rodičů, od 14 let při zásahu do integrity, vyjádří-li odpor, lze provést zákrok jen v případě souhlasu soudu)
 - v ochraně dítěte (ochrana před negativními vlivy – internet?)
 - v udržování osobního styku s dítětem (přirozené právo)
 - v zajišťování výchovy a vzdělání (dítě je povinno dbát pokynů rodičů a podřídit se jim, výchovné prostředky lze použít v podobě a míře přiměřené okolnostem, způsobem, který neohrožuje zdraví dítěte a netýká se lidské důstojnosti dítěte – limitem je ohrožení tělesného, citového a mravního vývoje, tělesné tresty v principu vyloučeny – dítě se může obrátit na orgán sociálně právní ochrany dětí, v oblasti vzdělání rozhodují rodiče se zohledněním názoru dítěte v rámci jeho participačních práv)
 - v určení místa jeho bydliště
 - v zastupování dítěte (v zásadě jednají společně rodiče dle dohody, jinak rozhodne soud, který rodič bude za dítě právně jednat a jakým způsobem, limitem je střet zájmů mezi rodičem a dítětem: rodič nemůže dítě zastoupit, pokud by byl dán stav střetu zájmů, pokud dojde k následnému popření otcovství, právní jednání do té doby provedená zůstávají nedotčena)
 - ve spravování jmění dítěte (povinnost rodiče jako řádného hospodáře pečovat, vytvářet úspory dítěte atd., v některých případech je třeba přivolení soudu: nabytí či nakládání s nemovitou věcí, zatěžování majetku či jeho nikoliv nepodstatné části, nabývání daru či dědictví nikoliv zanedbatelné majetkové hodnoty, uzavření smlouvy zavazující k opětovnému dlouhodobému plnění, zisk z majetku dítěte nabývá opět dítě)
-

6. Vztahy mezi rodiči a dětmi

Rodičovská odpovědnost – negativní vymezení a vymahatelnost:

Do RO nenáleží:

- a) Právo dát souhlas k osvojení
- b) Právo určit jméno a příjmení
- c) Vyživovací povinnost

Lze práva a povinnosti náležející do rozsahu RO nějak **vymáhat**?

Zákon umožňuje postup podle § 924 OZ – zvláštní opatření při výchově dítěte, které soud nařídí, vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, a neučiní-li tak orgán sociálněprávní ochrany dětí – možnosti:

- a) **napomenout** vhodným způsobem dítě, rodiče, osobu, do jejíž péče bylo dítě svěřeno, popřípadě toho, kdo narušuje řádnou péči o dítě,
 - b) **stanovit nad dítětem dohled** a provádět jej za součinnosti školy, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, popřípadě dalších institucí a osob, které působí zejména v místě bydliště nebo pracoviště dítěte, nebo
 - c) **uložit dítěti nebo rodičům omezení** bránící škodlivým vlivům na jeho výchovu, zejména zákazem určitých činností.
-

6. Vztahy mezi rodiči a dětmi – vyživovací povinnost

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi:

A) Vyživovací povinnost rodičů k dětem

- Existuje bez ohledu na trvání rodičovské odpovědnosti, zletilosti či svéprávnosti
- **Předpokladem** je: a) stav odkázanosti na výživu na straně dítěte, b) schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodičů umožňující plnit výživné, c) soulad poskytování výživného s dobrými mravy – zákaz zneužití práva, zejména u zletilých dětí
- Ad a) odkázanost – typicky při přípravě na povolání či ještě před tím ve stavu, kdy není schopno se živit, nastává také tehdy, pokud dítě má svůj majetek, ale ten negeneruje dostatečný příjem k obživě, zohlední se zejména věk, zdravotní stav, záliby, skutečnost, zda dítě pobírá sirotčí důchod atd.
- Ad b) své příjmy je povinen rodič za předmětné období prokázat, pokud tak neučiní, presumuje se, že průměrný příjem osoby je 25x životního minima/měsíc, životní úroveň se zkoumá komplexně
- Ad c) soulad s dobrými mravy se posuzuje např. s ohledem na životní okolnosti nezletilého, vč. rozhodování se o vzdělání apod.

Rozsah vyživovací povinnosti: Životní úroveň musí být v zásadě shodná mezi rodiči a dětmi, neznamená to však, že mají disponovat stejnými prostředky! Správně by mělo sloužit také ke tvorbě úspor.

Doporučení min. spravedlnosti: nová doporučující tabulka min. spravedlnosti vyzivne.justice.cz

6. Vztahy mezi rodiči a dětmi – vyživovací povinnost

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Doporučuji tabulka

Etapa	Věk dítěte (zpravidla)	Podíl výživného na příjmu povinného			
		1 vyživovací povinnost	2 vyživovací povinnosti	3 vyživovací povinnosti	4 vyživovací povinnosti
Předškolní věk	0–5 let	14 %	12 %	10 %	8 %
I. stupeň ZŠ	6–10 let	16 %	14 %	12 %	10 %
II. stupeň ZŠ⁹	11–15 let	18 %	16 %	14 %	12 %
SŠ a vyšší vzdělávání	16 a více let	20 %	18 %	16 %	14 %
Kontrolní částka		Pevná spodní hranice	66 % z příjmu nebo pevná spodní hranice (podle toho, která částka je vyšší)	55 % z příjmu nebo pevná spodní hranice (podle toho, která částka je vyšší)	50 % z příjmu nebo pevná spodní hranice (podle toho, která částka je vyšší)

6. Vztahy mezi rodiči a dětmi – vyživovací povinnost

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi:

A) Vyživovací povinnost rodičů k dětem

- Právo na výživné se nepromlčuje, promlčuje se však právo na jednotlivé měsíční opakující se dávky! (3 roky)
 - Zákon umožňuje zálohové výživné – soud může uložit složení přiměřené zálohy výživného splatného v budoucnu
 - Ač se jedná o materiální plnění, rozhoduje se o výživném v řízení podle § 466 a násl. ZŘS (pokud je dítě nezletilé a nesvéprávné), řízení může být zahájeno i ex officio, pokud je však dítě zletilé, rozhoduje se podle OSŘ, jako o jiné povinnosti na plnění
 - Soud může stanovit výživné zpětně, max. 3 roky nazpět
-

6. Vztahy mezi rodiči a dětmi – vyživovací povinnost

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Zánik vyživovací povinnosti:

- Pouze tzv. relativní zánik vyživovací povinnosti, tzn. pokud dítě nabyde schopnost se živit, vyživovací povinnost zanikne, pokud nabude schopnost se živit, obnoví se, nicméně fakticky zde existuje limit dobrých mravů a „efektivního úsudku“, shrnuto v rozhodnutí:

IV. ÚS 1247/13 ze dne 25. 3. 2014, ve kterém se Ústavní soud vyjadřuje k dané problematice následovně:

*„Vyživovací povinnost rodiče nelze vnímat jako bezbřehou. Rozhraničujícím kritériem pro její plnění není, jak je již shora uvedeno, dosažení zletilosti či jiného věku, ale způsobilosti sám se živit. V obecné rovině nezletilí této způsobilosti nabývají dosažením věku 15 let, kdy jsou způsobilí uzavřít pracovněprávní smlouvu, byť jsou i nadále v určitém rozsahu zákoníkem práce chráněni. Jak nastínil již krajský soud, **povinností studujícího nezletilého je cílevědomá a soustavná příprava na budoucí povolání, která ve své podstatě představuje společensky akceptovanou alternativu k výkonu pracovní činnosti. Za situace, kdy studium nezletilého nenese znaky soustavnosti a cílevědomosti, nelze na rodiči spravedlivě požadovat, aby vynakládal peněžní prostředky, které by ve svém výsledku nepřispívaly k osobnímu rozvoji dítěte. ... Dovedeno k závěrům ad absurdum, by nezletilý mohl zahajovat a ukončovat své studium ještě řadu let, bez toho, aniž by některé své studium řádně dokončil. Výživné je nezletilému poskytováno rodičem především z toho důvodu, že se připravuje na své budoucí povolání, přičemž se předpokládá úspěšné dokončení studia. Pokud tento prvek není naplněn s vyšší mírou pravděpodobnosti, nelze hovořit o vzniku povinnosti platit potomkovi výživné. ...“***

26 let jako rozumná orientační hranice pro zánik vyživovací povinnosti – viz další judikatura.

6. Vztahy mezi rodiči a dětmi – vyživovací povinnost

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi:

A) Vyživovací povinnost dětí k rodičům

- Dítě je povinno zajistit rodičům tzv. slušnou životní úroveň („slušná výživa“ je méně než „srovnatelná životní úroveň“ a více než „přiměřená výživa“)
- Bez ohledu na věk
- Předpoklady obdobné: a) stav odkázanosti rodičů na výživu, b) možnost a schopnost dítěte se samostatně živit, resp. vlastní majetek dítěte, c) soulad s dobrými mravy
- Podmínkou není existence společné rodinné domácnosti
- Zpravidla ve formě měsíčních plateb, ale také jiných plnění

Zánik: smrt, pominou důvody výživy, zásadně se změni poměry.

7. Osvojení nezletilého

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

- přijetí dítěte za vlastní, mění se osobní status, stává se příbuzným v linii přímé, cílem osvojení je realizace blaha dítěte (osvojení musí být v zájmu dítěte - § 795 OZ)
 - o osvojení rozhoduje soud na návrh osoby, která chce dítě osvojit, o osvojení nemůže být rozhodnuto bez souhlasu dítěte, rodičů dítěte anebo osob, které jsou oprávněny dát souhlas za rodiče
 - reflexe práva na rodinný život ze strany dítěte i rodičů, nicméně za respektování zásady, že nezletilé dítě nesmí být odebráno rodičům proti jejich vůli, je však právem rodiče dát souhlas k osvojení dítěte
 - subsidiarita náhradní rodinné péče
 - osvojitel vykonává práva rodičovské odpovědnosti (viz výše)
 - osvojit lze jen dítě osvojitelné – právně volné – nelze se dítěte zříci, jen dát souhlas k osvojení, není-li zde domněnka osvojení
 - osvojení je nezrušitelné, osvojitel má nově povinnost rodičovskou, vyživovací + povinnost informovat o faktu osvojení nejpozději do zahájení školní docházky (§ 837 OZ, utajení osvojení jen na základě rozhodnutí soudu v případě, že je zde hrozba ze strany rodiny původu dítěte)
 - reflexe participačních práv dítěte (zejména informovaný souhlas u dítěte od 12 let – vždy nezbytné, ale také vyjádření v rámci výsledku – zásadně se vyžaduje výslech dětí mladších 18 let podle § 807 OZ). Za dítě mladší 12 let dává souhlas opatrovník.
-

7. Osvojení nezletilého

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

- **povinný souhlas rodiče osvojovaného dítěte (§ 809 OZ):** nutný i v případě nezletilosti rodiče, ne však osoby mladší 16 let, ve vztahu k ní posoudí soud relativní způsobilost ve vztahu k souhlasu k osvojení
- rodič může odvolat souhlas k osvojení do tří měsíců od vyslovení
- dítě je možné osvojitelům předat již ihned po udělení souhlasu

Výjimky z povinného souhlasu rodičů osvojovaného dítěte:

- a) Rodič byl zbaven rodičovské odpovědnosti a zároveň práva dát souhlas k osvojení ze strany soudu;
- b) Rodič není schopen projevit svou vůli nebo rozpoznat následky svého jednání či je ovládnout,
- c) Rodič se zdržuje na neznámém místě a toto místo se nepodaří zjistit
- d) Nevyžaduje se souhlas rodiče, který zjevně nemá o dítě zájem (§ 819 OZ)

Pokud jsou dány tyto důvody u obou rodičů, vyžaduje se souhlas poručníka/opatrovníka stanoveného soudem k osvojení

- zákaz realizace tzv. nepatřičného zisku z osvojení (nikoliv například rozumné náklady na profesionální přípravu budoucích osvojitelů)
 - Osvojení nezaniká, je možné zrušit pro závažné důvody (rozpor se zákonem, porušování práva a povinností při výchově apod., aktivní legitimace na straně osvojence a osvojitele, do tří let od rozsudku o osvojení)
-

7. Osvojení nezletilého

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Následky osvojení:

- Osvojitelé mají rodičovskou odpovědnost
- Zaniká původní příbuzenský poměr dítěte a vzniká nový, zanikají také práva opatrovníka
- Bylo-li osvojeno dítě, které je rodičem, vztahují se účinky osvojení i na jeho dítě
- Osvojenec má příjmení osvojitele, nesouhlasí-li, pak jen připojuje příjmení ke svému
- Lze uložit dohled nad úspěšností osvojení, pokud to odůvodňují okolnosti případu, pokud neodůvodňují, pak OSPOD jen poskytuje poradenství

Zrušení osvojení:

- Jsou-li pro to důležité důvody, soud osvojení na návrh osvojitele anebo osvojence zruší (např. trestná činnost, zavrženíhodné jednání, aktivní legitimace je dána jak osvojiteli, tak osvojenci, nezletilý musí být v řízení zastoupen opatrovníkem)
 - Nelze zrušit déle než 3 roky po osvojení, to neplatí, pokud se zjistí, že bylo v rozporu se zákonem
 - Zrušením se obnovuje původní příbuzenský poměr
-

7. Poručenství a opatrovnictví

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

a) Poručník

- Vykonává všechny složky rodičovské odpovědnosti, stojí „na místě rodiče“
 - Důvody ustanovení poručníka: úmrtí rodičů, zbavení rodičovské odpovědnosti, pozastavení rodičovské odpovědnosti, nezletilost/nesvéprávnost rodičů, omezení svéprávnosti a soud zasáhnul do rodičovské odpovědnosti, dán souhlas k osvojení a po uplynutí tří měsíců od tohoto souhlasu
 - Vždy ustanovuje soud, stejně jako opatrovníka (viz níže) – může jím být jak člověk, tak OSPOD, v první řadě osoba, kterou navrhli rodiče, pokud je vhodná, tedy není to v rozporu se zájmy dítěte – typicky půjde o širšího příbuzného či jiného vhodného člověka
 - Je možné jmenovat také pluralitu poručníků, v zájmu dítěte (typicky manželé)
 - OSPOD v případě hromadného poručenství či zákonného poručenství
 - Poručník má po jmenování za prvé povinnost sepsat jmění dítěte
 - Poručník má dále veškeré povinnosti a práva jako rodič dítěte, není však nositelem rodičovské odpovědnosti
 - Poručník (na rozdíl od pěstouna) nemusí o dítě osobně pečovat – například případy umístění dítěte do ústavní výchovy, osobní péče není primárním záměrem poručenství, pokud by ale poručník měl dítě v osobní péči, pak má stejná práva na hmotné zabezpečení jako pěstoun
 - Výrazná ingerence dohledu státu prostřednictvím soudu: povinnost poručníka vyžádat si v jakékoliv nikoliv běžné záležitosti souhlas soudu – zejména v osobní sféře dítěte, v oblasti majetkové je postavení poručníka prakticky stejné jako rodiče.
-

7. Poručenství a opatrovnictví

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

b) **Opatrovník** – vykonává některé, soudem vymezené části rodičovské odpovědnosti, přiměřeně se použijí ustanovení o poručenství

Druhy opatrovnictví:

- a) Kolizní opatrovník
- b) Opatrovník pro nečinnost zákonného zástupce
- c) Opatrovník pro jiné důvody (v případě omezení rodičovské odpovědnosti, v řízení o osvojení ustanovený k udělení souhlasu k osvojení za rodiče, pro řízení o osvojení, opatrovník pro správu jmění dítěte).

7. Náhradní rodinná péče

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Odebrání dítěte z rodiny je vždy subsidiární řešení k péči o dítě v rodině. Jedná se vždy o dočasnou péči po dobu, kdy ji nejsou schopni vykonávat rodiče. Podstatou je umožnit dítěti vývoj a výchovu v prostředí, které se podobá běžnému stavu v rodině.

Formy:

- a) **Svěřenectví:** tedy svěření do péče osoby blízké, zejména příbuzné osoby, pokud se dá předpokládat blízký návrat dítěte do péče biologické rodiny. Tedy, nutnost prokázání rodinného pouta, resp. musí se jednat o osobu příbuznou či blízkou.
 - b) **Pěstounská péče:** zvláštní forma péče o dítě ohrožené v rodině anebo v prostředí rodinu připomínající (SOS dětské vesničky). Smyslem je zajištění osobní péče o dítě. Může být krátkodobá (v případě pěstounské péče na dočasnou dobu – rozhodnutí předběžným opatřením – maximálně na dobu 1 roku), ale i dlouhodobá.
 - c) **Osobní péče poručníka** – pokud je dítě svěřeno přímo do péče poručníka, v takovém případě je státem péče zabezpečována a hrazena podobně jako u pěstouna.
-

7. Náhradní rodinná péče

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Povinnosti **pěstouna**:

- povinen o dítě osobně pečovat
 - vykonávat přiměřeně práv a povinností rodičů
 - rozhodovat o běžných záležitostech dítěte a informovat rodiče o podstatných záležitostech dítěte – v případě rozporu mezi názorem pěstouna a rodiče je možné navrhnout soudu změnu práv a povinností pěstounské péče či jiné rozhodnutí.
 - Rodič má nadále vyživovací povinnost, má právo se stýkat s dítětem, právo požadovat dítě zpět, pokud je to v zájmu dítěte).
 - Pěstoun vykonává pěstounskou péči na základě dohody o výkonu pěstounské péče uzavřené mezi ním a obecním úřadem s rozšířenou působností
-

7. Náhradní rodinná péče

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Ústavní a ochranná výchova:

- Prioritu má náhradní rodinná péče, nicméně ne vždy je možná – kolektivní výchova pojmána jako subsidiární nezbytné opatření
- Ústavní výchova vs. ochranná výchova
- Rodiče zůstávají nositeli rodičovské odpovědnosti a mají právo vykonávat jednotlivé složky

a) Ústavní výchova - § 971 a násl. OZ:

- Jen pokud dříve učiněná opatření nevedla k nápravě (např. výchovná opatření podle § 925 OZ)
 - Povinnost každých 6m přezkoumat, zda trvají důvody pro nařízení ústavní výchovy, důvodem je ohrožení výchovy či vývoje dítěte
 - Důvodem – ohrožení či narušení výchovy či vývoje dítěte v rovině sociálně-patologické (tolerance užívání návykových látek, systematického záškoláctví apod.) a nemožnost zabezpečení výchovy dítěte ze strany rodičů
 - Umístění: **dětské zdravotnické domovy** (do 3 let věku), **školská zařízení**: diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou – základní organizační jednotkou je výchovná či rodinná skupina,, **zařízení sociálních služeb**: pro děti fyzicky či mentálně postižené, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc: časově omezená ústavní výchova
-

7. Náhradní rodinná péče

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Ústavní a ochranná výchova:

b) Ochranná výchova - § 22 a 93 ZSM:

- Opatřením trestního práva
 - Uložení jako ochranné opatření mladistvým, kteří nedosáhli 15 let a dopustili se činu jinak trestného
 - Obligatorně se uloží tehdy, pokud mladistvý spáchal trestný čin, za který tr.zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu, a které v době spáchání dovršilo dvanáctý rok svého života
 - Lze uložit i osobě 15-18, pokud spáchal provinění
-

Vsuvka: problematika domácího násilí

Pojem domácího násilí - dynamický pojem, dříve vztaženo k jednomu genderu, nyní se genderová role neakcentuje (zejména s ohledem na rozšířené chápání projevů domácího násilí)

Domácí násilí = partner abuse/intimate violence/domestic violence

Podoba = psychický, fyzický nátlak, kombinace projevů

COVID = exponoval téma, nicméně nebylo statisticky prokázáno zvýšení počtu případů domácího násilí (x vysoká latence)

Distinktivní znaky vůči běžné kriminalitě:

1. Páchané v soukromí, 2. trvalý, opakovaný charakter, 3. specifičnost důvodů

Vsuvka: problematika domácího násilí

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Z pohledu příčin vzniku domácího násilí:

A) Teorie jednofaktorové:

1. Psychologická teorie domácího násilí (derivace z psychologických individuálních aspektů agresora, dopad užívání návykových látek)
2. Sociologická teorie domácího násilí (vztah k definici genderových rolí v rámci společnosti)
3. Biologicko-genetická teorie domácího násilí (aktuálně neaplikovaná, vychází z biologických předpokladů domácího násilí)

B) Teorie multifaktorové:

1. Makrosystémové příčiny = domácí násilí jako důsledek faktorů provázejících hierarchické uspořádání v rámci společnosti
 2. Exosystémové příčiny = domácí násilí jako souhrn příčin vyplývajících z bezprostředního okolí pachatele a oběti, tedy např. sociální skupiny/rodiny
 3. Mikrosystémové příčiny = domácí násilí jako důsledek konkrétních vztahů mezi členy rodiny, vč. práva zneužití blízké osoby
 4. Ontogenetické pojetí = hledající příčiny v ontogenezi pachatele, naučných vzorců chování
-

Vsuvka: problematika domácího násilí

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Reakce práva na problematiku domácího násilí: zejména prostřednictvím práva policejního a trestního a policejního, ale také soukromoprávní reakce (ZŘZ)

- a) Reakce prostřednictvím norem policejního práva: § 44 ZoPČR (273/2008 Sb.): možnost vykazání pachatele ze společného obydlí, rovněž v nepřítomnosti této osoby, vykazání trvá 10 dní ode dne jeho provedení, pokud je podán návrh na vydání předběžného opatření podle ZŘS, automaticky se prodlužuje do PM o tomto návrhu. Vykázaná osoba může podat námitky na místě, policista předá k vyřízení krajskému ředitelství + možnost podat písemné námitky do 3 dní. Povinná osoba musí opustit společné obydlí, zdržet se vstupu, zdržet se styku s ohroženou osobou, vydat policistovi klíče od společného obydlí; může si pouze vzít věci osobní potřeby, cennosti, vyzvednout si kopii úředního záznamu + poučení.
 - b) Reakce prostřednictvím ZŘS: institut předběžného opatření (rovněž možnost prodlužování)
 - c) Reakce trestního práva:
 - § 198: týrání svěřené osoby („kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let“)
 - § 199: týrání osoby žijící ve společném obydlí („kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán trestem odnětí svobody na šest měsíců až čtyři léta“) – přímo cílí na domácí násilí, nejedná se o postihnutí vzájemného konfliktu, ale vždy jednosměrného jednání, nejde o jednorázovou eskalaci.
-

Komentářový výklad k pojmu týrání § 199:

Týráním se rozumí zlé nakládání s jinou osobou, které se vyznačuje především vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti, jakož i určitou mírou trvalosti, a současně dosahuje takové intenzity, aby bylo schopno vyvolat stav, kdy osoba, která je takovému jednání vystavena, ho pociťuje jako těžké příkoří. V konkrétním případě přitom není nutné, aby u týrané osoby vznikly jakékoli následky na zdraví v podobě zranění či jiné obdobné újmy, neboť týrání nemusí mít nutně jen povahu fyzického násilí, ale může spočívat i v působení psychických útrap, popř. být v rovině sexuálního násilí, ekonomického násilí, vyvolání stavu sociální izolace či být různorodou kombinací některých z těchto forem.

Vybraná judikatura:

33 Cdo 1679/2016

Účastníci darovací smlouvy mohou smluvně modifikovat možnost domáhat se vrácení daru odlišně od toho, jak ji upravuje [§ 630](#) obč. zák., neboť jde o právní normu dispozitivní povahy. **Možnost upravit si odchylně od zákonného ustanovení rozsah práv a povinností nebrání soudu, aby se zabýval tím, zda výkon takového práva v konkrétním případě nekoliduje s ohledem na všechny okolnosti projednávané věci s dobrými mravy.**

Vybraná judikatura:

II.ÚS 1864/16

Podle § 31 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, „[M]á se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.“ Toto pravidlo je třeba aplikovat i na způsobilost nezletilého k uzavření přepravní smlouvy. **Na rozdíl od regulačního poplatku za pobyt nezletilého v nemocnici, jehož plátcem je pouze zákonný zástupce, který dal k hospitalizaci souhlas (nález Ústavního soudu ze dne 16. září 2015, sp. zn. II. ÚS 728/15), je u přepravní smlouvy autonomie vůle nezletilého podstatně širší: je – v závislosti na stupni svého duševního vývoje - zpravidla schopen chápat význam povinnosti mít jízdní doklad a nést odpovědnost v případě jízdy „načerno“, popř. – cestuje-li v doprovodu svého zákonného zástupce - i ovlivnit zaplacení jízdného tím, že se může vzepřít jeho rozhodnutí, aby cestoval bez platného jízdního dokladu.**

Pokud soud nezkoumal v konkrétním případě rozumovou a volní vyspělost nezletilé z hlediska přičitatelnosti následků uzavření přepravní smlouvy a míry jejího zavinění při porušení této smlouvy, došlo k zásahu i do práva stěžovatele (přepravce) na soudní ochranu. Soud musí při svém rozhodování chránit také zájem dítěte, aby do dospělosti nevstupovalo se závazky, jimž nemůže dostát, a vytvořit prostor pro uplatnění (spolu)odpovědnosti jeho rodiče. Jedině tak lze účinně ochránit zájmy nezletilého bez neopodstatněných zásahů do základních práv a svobod stěžovatele.

Vybraná judikatura:

IV. ÚS 489/16

Stěžovatelé v ústavní stížnosti vyslovují nesouhlas se závěry obou instancí obecných soudů a domáhají se zvýšení výživného. Namítají zejména, že obecné soudy při svém rozhodování o výši výživného nevzaly dostatečně v úvahu, že otec o své nezletilé děti nikdy osobně nepečoval a nevěnoval se jim. Na úhradu jejich potřeb prý neposkytuje žádné další finanční prostředky, ani ve formě osobních dárků. Stěžovatelé rovněž vyslovují názor, že otec dětí bezúplatně převádí své podíly v obchodních firmách na své zletilé syny z prvního manželství a tím poškozují své nezletilé děti (stěžovatele). – ***pojem životní úroveň – jedná se pouze o majetkové hledisko?***

Námítce stěžovatelů, že obecné soudy v napadených rozhodnutích nerespektovaly závěry, vyslovené v předchozí judikatuře, nemůže Ústavní soud přitakat. Ve stěžovateli citovaném nálezu ze dne 16. 12. 2015 sp. zn. IV. ÚS 650/15, v němž se Ústavní soud zabýval i otázkou výše výživného v maximální výši, resp. výši výživného pro rodiče s "nadstandardními" příjmy, se sice na jedné straně konstatuje, že "Ústavní soud považuje za zcela adekvátní, pokud je rodiči s nadstandardními příjmy stanoveno i nadstandardně vysoké výživné...", zároveň se však zdůrazňuje, že "nicméně jeho výše by měla mít určité hranice... Stejná životní úroveň neznamená, že děti musí mít k dispozici kupříkladu stejné množství finančních prostředků jako rodiče." Ta skutečnost, že povinný je objektivně schopen plnit oprávněnému určitou výši výživného, ještě neznamená, že by ji oprávněný měl bez dalšího dostat. Při stanovení výživného musejí soudy zvažovat i smysl a účel výživného. – ***ochrana slabší strany a zákaz diskriminace dítěte vs. princip nejlepšího zájmu dítěte***

Seminář – příprava na I. část zápočtu

1. Definujte rodinné právo jako právní obor.
 2. Jmenujte alespoň dva druhy řízení, ve kterých se rozhoduje v rodinném právu podle ZŘS.
 3. Které nároky se typicky řeší v režimu OSŘ?
 4. Kdo určí jméno dítěte nalezeného v babyboxu?
 5. Jmenujte alespoň tři právní principy v oblasti rodinného práva.
 6. Kdy vzniká a kdy zaniká rodičovská odpovědnost?
 7. Definujte pojem rodičovské odpovědnosti.
 8. Definujte alespoň tři oblasti práv, jejichž výkonem se vykonává rodičovská odpovědnost.
 9. Jaká práva a povinnosti mezi sebou mají manželé?
 10. Jaké jsou tři základní domněnky otcovství?
 11. Uveďte rozdíl mezi tzv. sporným a nesporným rozvodem.
 12. Uveďte způsob, jak se zahajuje řízení o rozvod.
 13. Která tři řízení jsou obvykle vedena v rámci rozvodu a v souvislosti s ním?
 14. Které jsou dvě základní procesní normy v oblasti procesního práva rodinného a jaké jsou mezi nimi základní rozdíly?
 15. Jaké zná české rodinné právo druhy výživného? (alespoň tři příklady)
 16. Jaké jsou podmínky vzniku nároku na výživné rodičů?
 17. Jakou formu musí mít tzv. předmanželská smlouva?
 18. Jaké jsou základní způsoby modifikace manželského majetkového režimu?
 19. Od kolika let věku lze uzavřít manželství?
 20. Co je to plná svéprávnost a kdy nastává?
-

Seminář – příprava na I. část zápočtu

21. Kdo je matkou dítěte a kdo je otcem dítěte?
 22. Jaká jsou alespoň dvě základní kritéria pro určení výše výživného na nezletilé dítě?
 23. Kdy končí vyživovací povinnost na nezletilé dítě?
 24. Které jsou základní principy rodinného práva?
 25. Uveďte alespoň dva praktické případy, ve kterých se zrcadlí základní principy rodinného práva.
 26. Kdy zaniká SJM?
 27. Jak může dojít k vypořádání SJM? (3 případy)
 28. Jaké jsou následky zániku manželství?
 29. Alespoň tři příklady majetkových hodnot, které nespádají ze zákona do SJM.
 30. Jaká jsou základní práva a povinnosti manželů?
 31. Kdy nastává změna pohlaví?
 32. Kdy nastává smrt?
 33. Před jakou církví lze uzavřít církevní sňatek?
 34. Kdo je ze zákona ustanoven opatrovníkem nezletilého dítěte při zahájení rozvodového řízení?
 35. Po jak dlouhé době trvání manželství může soud rozvést manželství v rámci tzv. nesporného rozvodu?
 36. Jaká může soud dítěti uložit výchovná opatření?
 37. Jak se lze chránit proti domácímu násilí?
 38. Jaké jsou formy náhradní rodinné péče?
 39. Jaký je rozdíl mezi poručenstvím a opatrovnictvím?
 40. Kdy se přistoupí k ústavní výchově a kdy k ochranné výchově?
-

Blok B

Pracovní právo

Pracovní právo je právním odvětvím, které upravuje vztahy mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem při výkonu práce a související vztahy.

Základní body charakteristiky PP:

1. Pojem pracovního práva
2. Prameny pracovního práva
3. Principy pracovního práva a jejich reflexe v praxi
4. Pracovněprávní vztah: zakládání, změna, zrušení
5. Odměňování a překážky v práci
6. Odpovědnost za škodu

1. Pojem pracovního práva

Základním pojmem je „pracovněprávní vztah“ – tedy vztah mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem při výkonu práce jako závislé činnosti. Závislou prací je práce, která je vykonávána ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance, jménem zaměstnavatele, podle pokynů zaměstnavatele a zaměstnanec jí vykonává osobně. (Tedy, např. „švarc“ je de facto nelegální práce, neboť je fakticky závislou prací, ač se tak netváří).

Negativní vymezení:

- vs. občanskoprávní vztah
- vs. obchodněprávní vztah

Základní **znaky** pracovněprávních vztahů:

- Regulace výkonu práce** zaměstnance pro zaměstnavatele
 - Poskytnutí nástrojů** zaměstnavatele k výkonu práce zaměstnanci za účelem činnosti a zajištění podmínek výkonu
 - Smluvní volnost subjektů** omezená pouze kogentními ustanoveními zákona, a to z důvodu ochrany zaměstnance – zaměstnanec „automaticky“ považován za „slabší“ stranu: historické důvody do jisté míry relativizované ekonomickým vývojem.
-

1. Pojem pracovního práva

Pracovní právo dělíme na:

- a) **Individuální** – pracovněprávní vztahy mezi zaměstnavateli a zaměstnanci
- b) **Kolektivní** – vztahy v souvislosti s činností odborových organizací, specifickým pramenem práva je zde kolektivní smlouva

Pracovní právo vychází ze soukromého práva, zejména smluvní autonomie, z principu subsidiarity občanského práva (§ 4 ZP – nelze-li použít ustanovení tohoto zákona, použije se OZ, avšak vždy výklad v souladu se zásadami pracovněprávních vztahů), pracovní právo je v tomto ohledu speciálním právním odvětvím vůči občanskému právu.

1. Pojem pracovního práva

Pracovněprávní vztah = poměry upravené pracovním právem, které vznikají, mění se a zanikají na základě právních skutečností, patří mezi ně:

- a) Pracovní poměr (pracovní smlouva)
- b) Právní vztahy založené dohodami o pracích konaných mimo pracovní poměr (DPČ, DPP)

1. Subjekty PPV: zaměstnavatel a zaměstnanec, v případě kolektivního PP také odborová organizace, v určitých případech i rada zaměstnanců a zástupce pro oblast BOZP
 2. Obsah PPV: souborem základních práv a povinností je:
 - Vytváření vhodných pracovních podmínek
 - Přidělování práce
 - Osobní výkon práce (vs. např. agentury, outsourcing apod.)
 - Poskytování odměny za práci
 3. Objekt: realizace obsahu subjekty, tedy jejich jednání v pracovním právu
-

2. Prameny PP

I. Ústavní:

- čl. 9 LZPS: nikdo nesmí být podroben nuceným pracím anebo službám
- Hl. IV: právo na svobodnou volbu povolání, právo na svobodné sdružování s jinými na ochranu svých hospodářských a sociálních zájmů, právo na stávku, právo na spravedlivou odměnu za práci, právo žen, mladistvých a osob zdravotně postižených na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky

II. Zákonné:

- **zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce**
- zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce – obecný sankční předpis
- zákon č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání
- zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti
- zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě

III. Podzákonné:

- nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě
- nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě

IV. Specifické: kolektivní smlouvy

2. SÚIP

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

- zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce – obecný sankční předpis
- zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti
- zákon č. 309/2006 Sb., o BOZP

Činnost jednak na základě podnětů ke kontrole – celkem 5833 podnětů za 2020, klesající tendence (v r. 2015 celkem 7414 podnětů). Oblasti:

- zejména oblast pracovněprávních vztahů (úsek odměňování, porušování pracovního poměru, pracovní doby etc.)
 - oblast BOZP
 - další oblasti
-
- spadá pod MPSV, působí jako prvostupňový orgán v řízeních
 - záměrem je působit zejména prevenčně, nikoliv následně
-

3. Principy pracovního práva

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

1. Co není zakázáno, je dovoleno – jenže v PP je zakázáno sjednání mnoha ustanovení, ze soukromoprávních oborů práva možná nejvíce (viz konkurenční doložky, smluvní pokuty, zajištění a utvrzení vztahů, ustanovení o odpovědnosti za škodu atd.): od některých ustanovení se lze odchýlit, ale jen ve prospěch zaměstnance
2. Zásada zákazu přenášet riziko z výkonu závislé práce na zaměstnance
3. Povinnost spravedlivého odměňování zaměstnance
4. Zásada rovného zacházení se zaměstnanci a zásada zákazu diskriminace
5. Zásada poskytování informací a projednání
6. Zásada zákazu ukládání peněžních postihů za porušení pracovněprávních povinností
7. Zákaz sjednávání zajištění závazku v pracovněprávním vztahu
8. Zásada jednání v souladu s dobrými mravy
9. Řádný výkon práce zaměstnancem v souladu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele
10. + v procesním právu jakýsi „princip prioritního zájmu na rozhodování pracovněprávních sporů“ – viz např. sp. zn. 30 Cdo 4256/2009: pracovněprávním sporům je třeba věnovat zvláštní pozornost, neboť mají pro jeho účastníky z povahy věci zvýšený význam. Předmětem soudního řízení o neplatnost ukončení pracovního poměru je určit platnost daného právního úkonu, přičemž rozhodnutí v této otázce staví na jisto, zda pracovní poměr nadále trvá (trval) a zda zaměstnanci vznikl nárok na náhradu mzdy. Význam předmětu řízení pro poškozeného je dán zejména tím, že přetrvávající spor může zaměstnanci způsobit problémy při hledání nového zaměstnání a v druhé řadě také tím, že od jeho výsledku je odvislý nárok na náhradu mzdy. Pracovněprávní spor tak svojí povahou předurčuje věc k neodkladnému a co nejvčasnějšímu projednání.

4. Pracovněprávní vztah: vznik – jednání před vznikem PP

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

A) Postup před uzavřením pracovní smlouvy: problematika výběrových řízení

- Již zde se reflektují některé principy pracovního práva, zejména princip rovného zacházení a zákaz diskriminace
- Zaměstnavatel smí v souvislosti s jednáním před vznikem pracovního poměru vyžadovat jen údaje, které bezprostředně souvisejí s uzavřením pracovní smlouvy (§ 30 odst. 2 ZP): tedy absence možnosti informovat se na politické názory, rasový a etnický původ, náboženství, členství v politické straně či odborové organizaci, rodinný stav, sexuální orientaci atp.
- Zakázáno je rovněž činění nabídky zaměstnání, která má diskriminační charakter, je v rozporu s pracovněprávními předpisy či odporuje dobrým mravům

Závěr ombudsmanna 146/2012/DIS/JKV ze dne 25.02.2013:

I. V rámci pracovního pohovoru zaměstnavatel nesmí uchazečům a uchazečkám o zaměstnání pokládat dotazy týkající se rodičovství a péče o děti. Takové jednání je možné kvalifikovat jako obtěžování, které je jednou z forem zakázané diskriminace.

II. Pokud se takto získané informace stanou podkladem pro rozhodnutí o nepřijetí do zaměstnání, jedná se o přímou diskriminaci založenou na pohlaví. Totéž platí i pro případ, kdy uchazeč či uchazečka o zaměstnání odmítne odpovídat na nezákonné dotazy a v důsledku toho je ukončeno vyjednávání o uzavření pracovního poměru.

4. Pracovněprávní vztah: vznik

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Pracovní poměr se zakládá:

- a) **Pracovní smlouvou** = dvoustranný právní úkon
- b) **Jmenováním** = jednostranný právní úkon – jen případy stanovené právním předpisem, i přesto se vyžaduje souhlas zaměstnance, týká se pouze vedoucích pracovníků ve veřejném sektoru dle ust. § 33 odst. 3 ZP, konkrétně:
- Vedoucí organizační složky státu
 - Vedoucí organizačního útvaru státního podniku
 - Vedoucí organizačního útvaru státního fondu
 - Vedoucí příspěvkové organizace či jejího organizačního útvaru
 - Vedoucí organizačního útvaru v PČR a další

U jmenování činí zásadní rozdíl způsob ukončení PPV, neboť zaměstnance lze odvolat.

4. Pracovněprávní vztah: vznik

Pracovní smlouva:

Dvoustranné právní jednání mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, které musí obsahovat následující tři podstatné náležitosti:

- a) Druh práce
- b) Místo výkonu práce
- c) Den nástupu do práce

- Zaměstnavatel je povinen uzavřít pracovní smlouvu písemně a jedno vyhotovení písemné pracovní smlouvy vydat zaměstnanci
 - Možnost sjednání zkušební doby na max. 3 měsíce (nutnost písemného sjednání), případně až 6 měsíců u vedoucího zaměstnance
 - Možnost sjednání způsobu odměny: buď mzdovým předpisem, anebo přímo ve smlouvě
 - Obsahem bývá také ujednání o rozvržení pracovní doby či o kratší pracovní době
-

4. Pracovněprávní vztah: vznik

Pracovní smlouva:

Dodatečné povinnosti zaměstnavatele vůči zaměstnanci v souvislosti s uzavřením pracovní smlouvy:

- Povinnost zaměstnavatele přidělovat zaměstnanci práci podle pracovní smlouvy a právo zaměstnance požadovat po zaměstnavateli od sjednané doby umožnění výkonu sjednané práce
- Povinnost zaměstnavatele poskytovat zaměstnanci mzdu či plat za vykonanou práci
- Povinnost zaměstnance konat osobně pro zaměstnavatele práci dle jeho pokynů a právo zaměstnavatele požadovat výkon práce
- Povinnost zaměstnavatele písemně informovat o právech a povinnostech z pracovního poměru, neobsahuje-li tyto informace již pracovní smlouva, a to do 1 měsíce od uzavření pracovní smlouvy

Pracovní smlouvu je možno sjednat:

- a) Na dobu určitou – doba trvání pracovního poměru na dobu určitou mezi těmiž smluvními stranami nesmí přesáhnout 3 roky a ode dne vzniku prvního pracovního poměru na dobu určitou může být opakována nejvýše dvakrát.
 - b) Na dobu neurčitou – není-li stanoveno jinak či je-li výslovně sjednáno
-

4. Pracovněprávní vztah: vznik

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Pracovní smlouva – konkurenční doložka (§ 310 ZP)

- Podstatou je závazek zaměstnance zdržet se po určitou dobu po výkonu zaměstnání, nejdéle však na dobu 1 roku, výkonu závislé činnosti, která by byla shodná s předmětem činnosti zaměstnavatele, nebo která by měla vůči němu soutěžní povahu
- Závazek zaměstnavatele poskytnout zaměstnanci přiměřené peněžité vyrovnání, nejméně však ve výši 50% průměrného měsíčního výdělku, a to za každý měsíc, kdy je platná.
- Dohodu je možné sjednat až po uplynutí případně sjednané zkušební doby – povinná písemná forma

Pracovní smlouva – souhlas zaměstnavatele s vedlejší činností (§ 304 ZP)

- Zaměstnanci mohou vedle svého zaměstnání vykonávaného v základním pracovněprávní vztahu vykonávat výdělečnou činnost, která je shodná s předmětem činnosti zaměstnavatele, u něhož jsou zaměstnání, jen s jeho předchozím písemným souhlasem.
 - Odvolání souhlasu musí být písemné.
 - Nevztahuje se na výkon vědecké, pedagogické, publicistické, literární a umělecké činnosti.
 - Lze vázat také na dodatečné podmínky výkonu takové činnosti podle názoru NS 21 Cdo 74/2021.
-

4. Pracovněprávní vztah: změna

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Změna pracovněprávního vztahu dle prvků pracovněprávních vztahů:

- a) **Subjektu** – pouze na straně zaměstnavatele – dojde k přechodu práv a povinností, je ze zákona garantován stejný obsah práv a povinností
- b) **Objektu** – „výkon závislé práce“ – možný není
- c) **Obsahu** – pouze na základě dohody, pokud se nejedná o jeden z případů podle § 41 ZP, tedy případ převedení na jinou práci, rozlišuje se, zda zaměstnavatel:

Musí převést:

- Pozbyl-li zaměstnanec vzhledem ke svému zdravotnímu stavu dlouhodobě způsobilost konat dosavadní práci
- Nesmí-li zaměstnanec konat práci pro pracovní úraz, onemocnění z povolání anebo pro ohrožení nemocí (expozice)
- Koná-li těhotná zaměstnankyně či kojící či do 9 měsíce po porodu práci, kterou nesmí tyto ženy konat
- Jestliže je to zapotřebí podle rozhodnutí soudu či správního úřadu
- Noční práce: nezpůsobilost zaměstnance či požádá-li tak těhotná, kojící zaměstnankyně (či do 9 měsíce)

Může převést:

- Zaměstnanec dá výpověď z důvodů uvedených v § 52 f) a g)
 - Bylo zahájeno trestní řízení pro úmyslný TČ při plnění pracovních úkolů
 - Zaměstnanec pozbyl způsobilost
-

4. Pracovněprávní vztah: změna

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Změna pracovněprávního vztahu dle prvků pracovněprávních vztahů:

Dále případy změny místa výkonu práce:

- Přeložení do jiného místa výkonu práce – zaměstnanec není povinen konat práci v místě, které nebylo sjednáno, možnost přeložení jen za souhlasu zaměstnance – problém Homeoffice
 - Pracovní cesta – na dobu nezbytné potřeby, opět pouze na základě dohody se zaměstnancem, lze konkludentně tak, že zaměstnanec prostě na pracovní cestu nastoupí
 - Omezení u těhotné zaměstnankyně či osoby pečující o dítě pod 15 let či o fyzicky bezmocnou osobu
 - Možnost dočasného přidělení – opět forma dohody
-

4. Pracovněprávní vztah: zrušení

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

1. **Uplynutí doby** – v případě, že byl pracovní poměr uzavřen na dobu určitou a strany se nedohodly na pokračování
 2. **Smrtí** – mzdový nárok do výše trojnásobku průměrného měsíčního výdělku přechází postupně na manžela, děti, rodiče, ostatní peněžitá práva zanikají s výjimkou těch, o kterých bylo ke dni smrti pravomocně rozhodnuto
 3. **Rozhodnutí státního orgánu** – u cizích státních příslušníků (den, kdy skončil pobyt, či kdy došlo k právní moci rozhodnutí o uložení trestu vyhoštění, uplynutím doby, na kterou bylo vydáno povolení k zaměstnání)
 4. **Dohoda** – náležitostí je písemná forma s určením data, kdy dojde ke skončení pracovního poměru
 5. **Výpověď (viz níže)**
 6. **Okamžité zrušení (viz níže)**
 7. **Zrušení ve zkušební době** – kdykoliv z jedné i druhé strany bez uvedení důvodu
-

4. Pracovněprávní vztah: zrušení

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Okamžité zrušení pracovního poměru (§ 55 a násl. ZP):

a) Zaměstnavatelem:

- Zaměstnanec byl pravomocně nepodmíněně odsouzen pro úmyslný TČ na dobu delší než 1 rok, anebo 6 měsíců, pokud byl spáchán v souvislosti s plněním pracovních úkolů;
- Porušil-li zaměstnanec povinnost týkající se právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci zvláště hrubým způsobem: zaviněná dlouhodobá absence, hrubé napadení zaměstnavatele, jednání v rozporu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele, krádež majetku zaměstnavatele, požívání alkoholu v pracovní době
- Možno i ve výpovědní lhůtě
- Nelze s těhotnou zaměstnankyní, zaměstnankyní na mateřské, zaměstnancem na rodičovské dovolené

b) Zaměstnancem:

- Pokud zaměstnanec podle posudku lékaře či rozhodnutí správního orgánu nemůže konat danou práci bez vážného ohrožení zdraví
 - Pokud zaměstnavatel nevyplatil část mzdy do 15 dnů po uplynutí splatnosti (tedy podle § 141 ZP 15 dnů od konce násl. měsíce)
 - Nárok na náhradu mzdy/platu ve výši průměrného výdělku za dobu, která odpovídá délce pracovní doby
-

4. Pracovněprávní vztah: zrušení

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Výpověď (§ 50 a násl. ZP):

- Povinně písemná, jinak se k ní nepřihlíží
 - Zcela volná z hlediska důvodů na straně zaměstnance
 - Zaměstnavatel ale jen ze zákonných důvodů (§ 52 a násl.)
 - Pokud je dána, nelze odvolat, ledaže s tím souhlasí druhá strana
 - Obligatoční výpovědní doba alespoň 2 měsíce, počíná běžet prvním dnem následujícího měsíce po doručení výpovědi
 - Specifická úprava v případě přechodu práv a povinností z pracovněprávního vztahu: možnost zaměstnance podat výpověď z důvodu přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů do 15 dní, kdy je zaměstnanec o takovém přechodu informován – pracovní poměr pak končí nejpozději dnem, který předchází dni nabytí účinnosti takového převodu
-

4. Pracovněprávní vztah: zrušení

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Výpověď daná zaměstnavatelem (§ 52 a násl. ZP): pouze uvedené zákonné důvody!

- a) Ruší-li se zaměstnavatel či jeho část
- b) Přemísťuje-li se zaměstnavatel či jeho část
- c) Organizační změny: stane-li se zaměstnanec nadbytečným vzhledem k rozhodnutí zaměstnavatele nebo příslušného orgánu o změně jeho úkolů, technického vybavení, o snížení stavu zaměstnanců za účelem zvýšení efektivnosti práce nebo o jiných organizačních změnách
- d) Nesmí-li zaměstnanec podle lékařského posudku práci vykonávat
- e) Pozbyl-li zaměstnanec vzhledem ke svému zdravotnímu stavu podle lékařského posudku dlouhodobě zdravotní způsobilost
- f) Nesplňuje-li zaměstnanec předpoklady stanovené právními předpisy pro výkon sjednané práce, resp. pro neuspokojivé pracovní výsledky, pokud byl zaměstnavatelem na uvedené upozorněn v posledních 12 měsících a v přiměřené době je neodstranil
- g) Jsou-li dány důvody pro okamžité zrušení pracovního poměru
- h) Poruší-li zaměstnanec jinou povinnost stanovenou v § 301a zvláště závažným způsobem (dodržení režimu dočasné pracovní neschopnosti)

Pozor: **zákaz výpovědi v ochranné době!** Ne však pro důvody § 52 a), b), g), h)

4. Pracovněprávní vztah: zrušení

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Povinnosti zaměstnavatele po skončení pracovního poměru:

- a) Odstupné
- b) Potvrzení o zaměstnání
- c) Pracovní posudek

Ad a) Odstupné: peněžní plnění poskytované zaměstnavatelem zaměstnanci jako kompenzace v souvislosti s ukončením pracovního poměru:

- zákonné či smluvní (smluvní může vyplývat z individuální či kolektivní smlouvy)
- zákonné při ukončení pracovního poměru z důvodů podle § 52 a) až c) (3x průměrné měsíční mzdy), anebo z důvodu § 52 d) (12x průměr měsíční mzda)
- smluvní modifikace spočívá v odlišné (vyšší) výši odstupného, nelze vyloučit důvody poskytování odstupného
- pokud by zaměstnanec konal v předmětné době (dle počtu měsíců, za které náleží odstupné) práci pro stejného zaměstnavatele, pak vrací poměrnou část odstupného

Ad b) Potvrzení o zaměstnání: uvedení údajů o zaměstnání, o druzích konaných prací, o dosažené kvalifikaci, o tom, zda došlo k porušení povinností zaměstnance zvláště závažným způsobem, o odpracované době

Ad c) Pracovní posudek: hodnocení výkonu práce a hodnocení zaměstnance

4. Pracovněprávní vztah: zrušení

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Práva z neoprávněného zrušení pracovního poměru zaměstnavatelem:

Zaměstnanec zejména musí:

- a) Bezodkladně uvědomit zaměstnavatele o tom, že se domnívá, proč byl pracovní poměr zrušen neoprávněně
- b) Obrátit se s žalobou nejpozději do dvou měsíců na soud s uplatněním svého nároku, a sice:
 - Určení toho, že pracovní poměr byl rozvázán neplatně
 - Poskytnutí náhrady mzdy ode dne, kdy oznámil, že trvá na dalším zaměstnání až do platného rozvázání pracovního poměru

Pokud však rozvázal zaměstnavatel pracovní poměr neplatně, avšak zaměstnanec neoznámí (viz výše), že trvá na dalším zaměstnávání, pak platí, že pracovní poměr skončil dohodou:

- a) byla-li dána výpověď, uplynutím výpovědní doby;
- b) byl-li pracovní poměr zrušen neplatně okamžitě, pak dnem, kdy měl pracovní poměr tímto zrušením skončit, v takovém případě však má zaměstnanec právo na náhradu mzdy či platu ve výši průměrného výdělku za dobu výpovědní doby

4. Dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Základní rozdíly oproti pracovnímu poměru:

- omezený rozsah
- absence povinnosti zaměstnavatele rozvrhnout pracovní dobu
- neaplikují se ustanovení o skončení pracovního poměru a o odstupném, o době odpočinku, o překážkách v práci, apod.
- odměňování jen dle smlouvy, hodinová sazba

A) **Dohoda o provedení práce:** max. 300 hodin/rok (za veškeré práce konané pro stejného zaměstnavatele), musí obsahovat:

- Vymezení práce
 - Místo výkonu
 - Dobu trvání práce
 - Rozsah pracovních hodin
 - Odměnu
 - U déletrvajících dohod je vhodné sjednat způsob ukončení (např. 15 denní výpovědní doba)
-

4. Dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK A OPRAV

Základní rozdíly oproti pracovnímu poměru:

B) **Dohoda o pracovní činnosti** – max v rozsahu $\frac{1}{2}$ stanovené týdenní pracovní doby za dobu trvání, nejdéle za období 52 týdnů (max. 20 hodin/týden), musí obsahovat:

- Sjednané práce
- Rozsah pracovní doby
- Doba, na kterou se uzavírá

Ustanovení o zániku DPČ: uplynutí doby, dohoda, výpověď i bez udání důvodu oběma stranami (15 dní), okamžité zrušení jen tehdy, pokud to bylo v dohodě upraveno a jen z důvodů pro okamžité zrušení jako u pracovního poměru

4. Pracovní doba a doba odpočinku

Pracovní doba: nesmí překročit stanovenou týdenní pracovní dobu 40 hodin/týdně

výjimky:

- 37,5 hodin: těžba, zaměstnanci s třísměnným provozem,
- 38,75 zaměstnanci s dvojsměnným provozem,
- zaměstnanci do 18 let mohou mít směnu max. 8 hodin

Pokud je pracovní doba zkrácena zaměstnavatelem, nemá to vliv na mzdu zaměstnance.

Rozvržení pracovní doby:

- Rozhoduje zaměstnavatel po projednání s příslušnou odborovou organizací
- Jedno až vícesměnný provoz
- Při **rovnoměrném** rozvržení pracovní doby max. 9 hodin denně/max 40 hodin za týden
- Při **nerovnoměrném** rozvržení pracovní doby směna max 12 hodin denně
- Při **pružném** rozvržení pracovní doby se určí v jednotlivých dnech pevný úsek, v rámci volitelného úseku si určí zaměstnanec, povinnost zaměstnance být vždy na pracovišti během pevného úseku pracovní doby
- Konto pracovní doby: určení vyrovnávacího období, max. 26 týdnů (52 v kolekt. sml.) – zaměstnavatel přiděluje dle svých potřeb

4. Pracovní doba a doba odpočinku

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Pracovní doba – práce přesčas

Maximální limit definován 150 hodinami ročně/8 hodinami v každém týdnu

Ustanovení o specifických režimech pracovní doby:

- Noční práce (mezi 22 – 6 hodinou) – délka směny nesmí překročit 8 hodin v rámci 24 hodin po sobě jdoucích
- Pracovní pohotovost: zaměstnanec je připraven mimo pracoviště ke konání práce, lze stanovit pouze na základě dohody se zaměstnancem, je třeba určit místo a zaměstnanec je povinen se dostavit do určité doby na pracoviště k výkonu práce, rozsah není omezen, za dobu náleží odměna

Doba odpočinku:

- a) Přestávka v práci (min 30 min, nezapočítává se do prac.doby, po 6 hodinách výkonu práce, více částí min 15 min)
 - b) Nepřetržitý odpočinek mezi dvěma směnami (alespoň 12 hodin během 24 po sobě jdoucích, možnost zkrácení na 8 hodin: nepřetržité provozy, nerovnoměrné rozvržení prac.doby, zemědělství, poskytování služeb apod.)
 - c) Nepřetržitý odpočinek v týdnu (alespoň 35 hodin, resp. 48 hodin u mladistvých zaměstnanců)
 - d) Svátky (viz zákon č. 245/2000 Sb., o státních svátcích)
 - e) **Dovolená**
-

4. Pracovní doba a doba odpočinku

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Dovolená:

- a) Za kalendářní rok: při trvání pracovního poměru celý rok (nemusí být výkon práce, stačí trvání, nutno odpracovat alespoň 60 dnů)
- b) Za poměrnou část kalendářního roku (odprac. alespoň 60 dnů v kalendářním roce),
- c) Dodatková: při zvláště obtížných či zdraví škodlivých pracích, jen zaměstnanci podle § 215 odst. 2 ZP, musí být vždy přednostně vyčerpána

Nad rámec ZP lze sjednat formou ujednání v kolektivní smlouvě či individuální smlouvě.

Délka dovolené:

- a) 5 týdnů u zaměstnavatelů, kteří neprovozují podnikatelskou činnost
 - b) 8 týdnů u pedagogických pracovníků a akademických pracovníků
 - c) 4 týdny u ostatních zaměstnanců
-

5. Odměňování

Mzda vs. plat: o platu se hovoří u státu, samosprávného celku, státního fondu, příspěvkové organizace, školské právnické osobě, veřejného neziskového ústavního zdravotnického zařízení.

Princip: stejná odměna za stejnou práci! Pokud pozice odpovídá složitostí, odpovědností, namáhavostí a je konána ve srovnatelných podmínkách, při obdobné pracovní výkonnosti či výsledcích práce.

Plat není předmětem jednání jako mzda, je určen ZP a nařízením vlády. Plat není možné určit jiným způsobem v jiném složení a jiné výši. Zaměstnanci náleží plat dle platové třídy (celkem 8 platových tříd) – zařazení vždy podle nejnáročnější z činností, které jsou vykonávány.

Minimální mzda: dle nařízení vlády č. 567/2006 Sb.: 15.200,- Kč (2021)

Zaručená mzda: dle nařízení vlády 567/2006 Sb.: stanovení nejnižší úrovně zaručené mzdy

Povinné příplatky u mzdy:

- Za práci přesčas nejméně 25% výdělku
- Za práci ve svátek nejméně 100% výdělku
- Za práci v noci nejméně 10% výdělku
- Za práci v sobotu a neděli nejméně 10% výdělku
- Za práci ve ztíženém pracovním prostředí nejméně 10% částky stanovené jako základní sazba minimální mzdy

5. Odměňování

Povinné příplatky u platu: osobní příplatek, příplatek za vedení, za práci přesčas, za práci ve svátek, v noci, v sobotu a v neděli, za práci ve ztíženém pracovním prostředí, za přímou pedagogickou činnost apod. + vyšší sazby ostatních příplatků (za práci v noci např. min. 20%).

Při převedení na pozici hůře placenou – zaměstnanci přísluší doplatek mzdy do výše původního průměrného výdělku.

5. Překážky v práci

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Na straně **zaměstnance**:

- Dočasná pracovní neschopnost/karanténa
 - Mateřská, rodičovská (mateřská 28 týdnů min., od 6 týdne před porodem)
 - Ošetřování dítěte či jiného člena domácnosti (pro dítě mladší 10 let)
 - Jiné osobní překážky (zdravotní prohlídka, svatba, narození dítěte, úmrtí, apod.): může či nemusí být náhrada mzdy (není u např. pracovnělékařské prohlídky, vyšetření v souvislosti s výkonem práce apod.)
 - Výkon veřejné funkce (např. funkce člena zastupitelstva či předsedícího)
 - Výkon občanské povinnosti (nepřísluší náhrada mzdy)
 - Jiné úkoly v obecním zájmu (odborová činnost, činnost vedoucí dětských táborů, přednášková činnost – s výjimkou odborové činnosti nepřísluší náhrada mzdy)
 - Výkon branné povinnosti (náhradu mzdy poskytuje vojenský úřad)
 - Školení či jiná forma přípravy nebo studia
-

5. Překážky v práci

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Na straně **zaměstnavatele**:

1. Prostoj: provozní problém – zaměstnanec může být převeden na jinou práci se svým souhlasem, anebo zaměstnanec nekoná a náleží mu 80 % náhrada mzdy
 2. Přerušení práce způsobené nepříznivými povětrnostními vlivy - zaměstnanec může být převeden na jinou práci se svým souhlasem, anebo zaměstnanec nekoná a náleží mu 60 % náhrada mzdy
 3. Jiné překážky v práci na straně zaměstnavatele: obecná překážka (zaměstnavatel povinen poskytnout náhradu mzdy nebo platu ve výši průměrného výdělku) či tzv. částečná zaměstnanost – forma dohody s odborovou organizací, není možno přidělovat v rozsahu týdenní prac.doby, náleží 60%, max. 1 rok
-

6. Odpovědnost zaměstnance za škodu

U zaměstnance vzniká jen tehdy, pokud jde o škodu způsobenou zaměstnancem zaměstnavateli při plnění pracovních úkolů či v přímé souvislosti s ním. Jinak vzniká odpovědnost občanskoprávní. Rozdíl je zejména v rozsahu odpovědnosti za škodu.

Pojem škody: škodou je újma nahraditelná v penězích.

Druhy odpovědnosti zaměstnance za škodu:

a) Obecná

- b) Odpovědnost za nesplnění povinnosti k odvrácení škody
- c) Odpovědnost za schodek na svěřených hodnotách, které je zaměstnanec povinen vyúčtovat
- d) Odpovědnost za ztrátu svěřených předmětů

Podmínky vzniku obecné odpovědnosti za škodu:

1. Vznik škody na straně zaměstnavatele
2. Porušení právních povinností ze strany zaměstnance
3. Příčinná souvislost mezi 1 a 2
4. ~~Zavinění ze strany zaměstnance (nedbalostně či úmyslně)~~

6. Odpovědnost zaměstnance za škodu

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Ad b) Odpovědnost za nesplnění povinnosti k odvrácení škody

- Zaměstnanec je povinen upozornit na hrozící škodu vedoucího zaměstnance
- Zaměstnanec je v případě nutnosti zákroku povinen zakročit, pokud tak neučiní, odpovídá za škodu, ledaže prokáže, že mu v tom bránily důležité okolnosti, případně by tím vystavil vážnému ohrožení sebe, ostatní zaměstnance či osoby blízké

Ad c) Odpovědnost za schodek na svěřených hodnotách

- Nutnost uzavření dohody o odpovědnosti k ochraně hodnot svěřených zaměstnanci k vyúčtování („dohoda o odpovědnosti“) – hotovost, ceniny, materiál, jiná hodnota
- Předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu: vznik škody ve formě schodku na svěřených hodnotách, písemná dohoda o odpovědnosti, zavinění zaměstnance, které je presumováno – předpokládá se odpovědnost zaměstnance, ledaže se prokáže opak
- Dohoda pouze se zaměstnancem starším 18 let, možnost také společné odpovědnosti více zaměstnanců

Ad d) Odpovědnost za ztrátu svěřených předmětů

- Pokud písemně potvrdil převzetí určitého vybavení, anebo se jedná o věc s hodnotou nad 50.000,- Kč
 - Dohoda o odpovědnosti za ztrátu svěřených předmětů, odpovědnost objektivní s liberací viz c)
-

6. Odpovědnost zaměstnance za škodu

Limitace odpovědnosti za škodu:

- Obecně 4,5 násobek průměrného měsíčního výdělku
- Pokud škodu způsobil v opilosti či po požití jiných návykových látek, hradí celou skutečnou škodu
- Pokud je škoda způsobena také zaměstnavatelem, hradí se poměrně dle míry zavinění
- Pokud se jedná o škodu úmyslnou, hradí zaměstnanec také náhradu ušlého zisku
- Při nesplnění povinnosti k odvracení škody odpovídá do trojnásobku průměrného měsíčního výdělku zaměstnance

6. Odpovědnost zaměstnavatele za škodu

- Odpovědnost zaměstnavatele je vždy objektivní – nevyžaduje se zavinění
- Zaměstnavatel tedy odpovídá i za škodu zaviněnou jiným subjektem při plnění pracovních úkolů
- Omezení odpovědnosti jen při spoluzavinění poškozeného

Druhy odpovědnosti:

- a) **Obecná** (vznik škody, porušení právních povinností či úmyslné jednání proti dobrým mravům, příčinná souvislost)
- b) **Za škodu při pracovních úrazech a nemocech z povolání**
- c) **Odpovědnost za škodu vzniklou při odvracení škody**
- d) **Odpovědnost za škodu na odložených věcech** (škoda na věcech, které se obvykle nosí do zaměstnání, v plné výši, za věci neobvyklé odpovídá pouze do výše 10.000,- Kč)

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

6. Odpovědnost zaměstnavatele za škodu

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Odpovědnost za škodu při pracovních úrazech a nemocech z povolání:

- Škoda na straně zaměstnance či pozůstalých
- Pracovní úraz či nemoc z povolání (aktuálně se spekuluje o zařazení COVID 19 do seznamu nemocí z povolání)
- Kauzální nexus

- definováno jako objektivní odpovědnost, tzn. za stav

Konkrétní náhrady podle § 271a a násl. ZP:

- a) Náhrada za ztrátu na výdělku po dobu pracovní neschopnosti
 - b) Náhrada za ztrátu výdělku po skončení pracovní neschopnosti
 - c) Náhrada za bolest a ztížení společenského uplatnění
 - d) Účelně vynaložené náklady spojené s léčením
 - e) Náhrada věcné škody
 - f) Jednorázová náhrada nemateriální újmy při zvláště závažném ublížení na zdraví zaměstnance
-

Blok C

Živnostenské právo

*Živnostenské právo je právním odvětvím,
které upravuje podmínky živnostenského
podnikání a kontrolu nad jejich
dodržováním.*

Základní body charakteristiky ŽP:

- Veřejnoprávní obor = veřejnoprávní regulace podnikání
- Stěžejní je živnostenský zákon

Živnostenské právo – prameny a charakteristika živností

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

- Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání: upravuje podmínky živnostenského podnikání a kontrolu nad jejich dodržováním
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- Zákon č. 255/2012 Sb., kontrolní řád

Charakteristika živnosti (§ 2 ŽZ) = pozitivní vymezení:

- Soustavná činnost
 - Provozována samostatně
 - Vlastním jménem
 - Na vlastní odpovědnost
 - Za účelem dosažení zisku
 - Za podmínek stanovených tímto zákonem
-

Charakteristika živnosti (§ 3 ŽZ) = negativní vymezení:

Živností nejsou výslovně uvedené činnosti:

- Provozování činností vyhrazené státu či určité právnické osobě
- Nejsou tzv. svobodné profese a další vybrané profese, např: lékaři, farmaceuti, zubaři, advokáti, notáři, patentoví zástupci, exekutoři, soudní tlumočníci, mediátoři, autorizovaní architekti, autorizovaní inženýři, činnost bank, provozování hazardních her, výroba elektřiny, hutní činnost, restaurování památek, provádění archeologického výzkumu, zemědělská činnost atd. atd. (tedy zčásti profese upravené zvláštními předpisy)

Osobou provozující živnost může být:

- Tuzemská či zahraniční právnická či fyzická osoba, azylant
 - Osoba, která splnila podmínky stanovené pro provozování živnosti
 - Zahraniční osoby mohou provozovat živnost za stejných podmínek jako domácí osoby
-

Obecné podmínky provozování živnosti:

Základní podmínky:

- Plná svéprávnost
- Bezúhonnost

§ 6 odst. 2 ŽZ:

Za bezúhonnou se pro účely tohoto zákona nepovažuje osoba, která byla pravomocně odsouzena pro trestný čin spáchaný úmyslně, jestliže byl tento trestný čin spáchán v souvislosti s podnikáním, anebo s předmětem podnikání, o který žádá nebo který ohlašuje, pokud se na ni nehledí, jako by nebyla odsouzena.

Zvláštní podmínky provozování živnosti (§ 7 ŽZ): odborná či jiná způsobilost, pokud ji tento zákon či jiné předpisy vyžadují. Uplatní se u živností řemeslných, vázaných a koncesovaných.

Možnost prokázání odborné způsobilosti zajištěním výkonu činnosti ze strany odborně způsobilé osoby (odpovědný zástupce).

Překážky provozování živnosti (§ 8):

- (1) Živnost nemůže provozovat fyzická nebo právnická osoba, na jejíž majetek byl prohlášen konkurs, ode dne:
 - a) prodeje závodu jedinou smlouvou v rámci zpeněžení majetkové podstaty,
 - b) nabytí právní moci rozhodnutí, kterým soud ukončil provozování závodu nebo ode dne určeného v tomto rozhodnutí jako den ukončení provozování závodu.

+ další důvody dle InsZ, např. 3 roky od právní moci rozhodnutí o zamítnutí insolvenčního návrhu z důvodu nedostatku majetku pro krytí insolvence, atd.

Smyslem je vyloučit podnikání „nedůvěryhodných“ osob.

Odpovědný zástupce (§ 11 ŽZ):

- Vždy fyzická osoba
 - Musí splňovat podmínky všeobecné i zvláštní pro provoz živnosti
 - Ve smluvním vztahu max. ke 4 podnikatelům
 - Odpovídá za řádný provoz živnosti a dodržování právních předpisů v souvislost s vykonávanou činností
 - Odpovědného zástupce je povinen ustanovit:
 - a) Podnikatel, který je FO a nesplňuje zvláštní podmínky provozování živnosti (§ 7)
 - b) Podnikatel, který je PO pro živnosti vyžadující splnění zvláštních podmínek provozování živností (§ 7) – může být i člen statutárního orgánu
 - Pokud odpadne kvalifikace odpovědného zástupce, tak je povinen nahradit do 15 dnů
-

Pokračování v provozu živnosti při úmrtí podnikatele:

V provozu živnosti pokračuje:

- Správce pozůstalosti, vykonavatel závěti,
 - Dědicové ze zákona či ze závěti
 - Insolvenční správce ustanovený soudem
 - Pozůstalý manžel či partner
 - Svěřenský správce
-

Živnostenské právo – prameny a charakteristika živností

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Dělení živností:

1. **Ohlašovací** – není potřeba správní rozhodnutí, živnost je provozována na základě ohlášení
2. **Koncesované** – je potřeba správní rozhodnutí živnostenského úřadu

Ohlašovací živnosti:

- a) **Řemeslné** – podmínka určitého vzdělání, příloha č. 1 zákona: hodináři, hospodští, holiči...
- b) **Vázané** – různorodá odborná způsobilost, příloha č. 2 zákona: odbornější činnosti (např. výroba protéz či provádění staveb)
- c) **Volné** - bez stanovení odborné způsobilosti, příloha č. 4 zákona (celkem 80 vyjmenovaných činností vč. kategorie „výroba, obchod a služby jinde nezařazené“)

Koncesované živnosti: odborné profese s vyšší mírou veřejnoprávního zájmu na jejich regulaci (výroba lihu, munice, provozování pohřební služby...) – dle přílohy č. 3 zákona, v povolení (koncesi) může být uvedena podmínka provozování živnosti.

+ příloha č. 5: seznam živností, jejichž výkon je podnikatel povinen zajistit pouze fyzickými osobami splňujícími odbornou způsobilost (realitní zprostředkování, masérské služby, pedikúra apod.)

Živnostenské právo – prameny a charakteristika živností

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Živnostenské oprávnění:

1. Ohlašovací živnost:

- vzniká dnem ohlášení
- výpis z rejstříku jen pouze jako doklad oprávnění provozovat živnost
- vydá ŽÚ do 5 dnů ode dne ohlášení

2. Koncesované živnosti:

- Vznik dnem právní moci rozhodnutí o udělení koncese
- Výpis z rejstříku do 5 dnů od PM příslušného rozhodnutí

Již se nevydává živnostenský list! Jen výpis ze živnostenského rejstříku

Městský úřad Uherský Brod
oddělení občanského živnostenského úřadu
688 01 Uherský Brod, Masarykovo nám. 100

Č. 12 OZU/1105/008/K/12
Vstup značka:

Výpis z živnostenského rejstříku

Vstupní čas:

Jméno a příjmení: Ladislav Hasoň
Občanství: Česká republika
Bydliště: Mariovská 2235, 688 01, Uherský Brod
Identifikační číslo: 13697757
Místo podnikání: Mariovská 2235, 688 01, Uherský Brod

Živnostenské oprávnění č. 1

Předmet podnikání: Pravidelní staveb, jejich změn a odstranění (dle přechodných ustanovení zákona č. 129/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb.)

Druh živnosti: Ohlašovací vázaná

Vznik živnostenského oprávnění: 28.09.1992

Zahájení provozování živnosti: 28.09.1992

Doba platnosti oprávnění: na dobu neurčitou

Živnostenské oprávnění č. 2

Předmet podnikání: Silniční motorová doprava nákladní vnitrostátní - provozovaná vozidly do 3,5 tuny celkové hmotnosti - provozovaná vozidly nad 3,5 tuny celkové hmotnosti

Druh živnosti: Koncesovaná

Vznik živnostenského oprávnění: 01.09.2004

Zahájení provozování živnosti: 01.09.2004

Doba platnosti oprávnění: na dobu určitou do 25.08.2014

Přerušení provozování živnosti omezením podnikatele: od 09.08.2007

Živnostenské oprávnění č. 3

Předmet podnikání: Výroba, obchod a služby nevčetně v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona (dle přechodných ustanovení zákona č. 130/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb.)

Obvaz živnosti: Zprostředkování obchodu a služeb

Velkoobchod a maloobchod

Ubytovací služby

Realitní činnost, správa a údržba nemovitostí

Pronájem a půjčování věcí movitých

Číslo příjmu: 371102/R2008/76/K/1

Strana 1

JEV 2.0.1 VYF-0000000

Povinnosti podnikatele:

- Zajištění účasti odpovědného zástupce (je-li třeba)
- Viditelné označení obchodní firmou, názvem, IČO
- Prokázání kontrolnímu orgánu na jeho žádost a v jím stanovené lhůtě způsob nabytí prodáváného zboží nebo materiálu používaného k poskytování služeb
- Zajistit, aby v provozovně pro prodej zboží či poskytování služeb spotřebitelům byla v prodejní či provozní době soba splňující podmínku znalosti českého či slovenského jazyka
- Oznámení ŽÚ přerušení provozování živnosti či změny (sídlo, název apod.)

Zánik živnostenského oprávnění:

- Smrt podnikatele / zánik PO
 - Uplynutí doby, výmaz zahraniční osoby z OR
 - Rozhodnutí ŽÚ: ztráta způsobilosti, bezúhonnosti, nastala překážka provozování živnosti, podnikatel sám požádá o zrušení, závažné porušení podmínek koncese (fakultativně: podnikatel porušuje podmínky udělení koncese, podnikatel neplní závazky vůči státu, podnikatel neprovozuje živnost déle než 4 roky)
-

Živnostenské právo – prameny a charakteristika živností

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Jednotný registrační formulář pro FO:

- Na obecním živnostenském úřadu
- Podání ŽÚ, ČSSZ, ZDR.P., ÚP
- www.mpo.cz / centr. reg. Místo
- Správní poplatek 1.000,- Kč pro ohlášení
- Podání možné učinit u jakéhokoliv ŽÚ, u Czechpoint
- Rovněž u notářů, krajských úřadů, HKČR

Živnostenský rejstřík:

- Veden elektronicky, částečně veřejný seznam všech podnikatelů podnikajících na základě živnostenského oprávnění, kteří provozují svou živnost v územním obvodu daného živnostenského úřadu
- Právo nahlížet, pořizovat opisy/výpisy (úplný / částečný výpis)
- Správcem je živnostenský úřad ČR, provozovateli jsou krajské a obecní živnostenské úřady
- www.rzp.cz

Živnostenská kontrola (§ 60 a násl. ŽZ):

- Živnostenské úřady sledují plnění povinností podnikatelů stanovené v ŽZ a dalších předpisech
- V podmínkách provozování živnosti uložené v rozhodnutí o udělení koncese
- Postup podle kontrolního řádu (z.č. 255/2012 Sb.)
- Případně udělení sankce až 1 mil. Kč
- Jednotlivé skutkové podstaty uvedené v § 62 a násl. ŽZ
- Řízení o uložení pokuty lze zahájit do 1 roku ode dne, kdy se ŽÚ dozvěděl o porušení povinnosti, nejpozději však do 3 let od porušení povinnosti
- Hrozba neoprávněného podnikání: § 251 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, sazba až 8 let při kvalifikované skutkové podstatě

Živnostenské právo – prameny a charakteristika živností

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Živnostenské úřady: zřízeny podle zákona č. 570/1991 Sb., o živnostenských úřadech

Stupně živnostenské správy:

- a) Obecní živnostenské úřady: odbory obecních úřadů obcí s rozšířenou působností (205 + 22 Praha)
- b) Krajské živnostenské úřady: odbory krajských úřadů (celkem 13) + živnostenský odbor magistrátu města Prahy
- c) Živnostenský úřad ČR – jeho působnost vykonává odbor živností Ministerstva průmyslu a obchodu

Podání je možné učinit:

- na jakémkoliv ŽÚ
 - na Czechpointu
 - u notáře, krajského úřadu, obecního úřadu, držitele poštovní licence HKČR
-

Působnost obecního živnostenského úřadu:

- přijímá přihlášky k registraci živnosti či oznámení učiněné správcí daně od osob podnikajících na základě živnostenského oprávnění
- přijímá hlášení v oblasti sociálního zabezpečení od fyzických osob podnikajících na základě živnostenského oprávnění
- přijímá oznámení a hlášení FO podnikajících vůči zdravotním pojišťovnám
- Je provozovatelem živnostenského rejstříku
- Plní funkci jednotného kontaktního místa podle zvláštního právního předpisu

Krajský živnostenský úřad:

- vykonává řídicí, koordinační, kontrolní a metodickou činnost
 - rozhoduje o odvolání proti rozhodnutím obecních živnostenských úřadů ve svém správním obvodu
 - zajišťuje spolupráci s hospodářskými komorami, podnikatelskými svazy a sdruženími
 - vyžaduje od ústředních správních úřadů potřebná stanoviska a vyjádření
-

Živnostenské právo – prameny a charakteristika živností

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Živnostenský úřad České republiky:

- Není zřízen! Působnost vykonává odbor živností Min. průmyslu ČR.
- Zpracovává koncepce v oblasti živnostenského podnikání
- Vykonává řídicí, koordinační, kontrolní a metodickou činnost vůči KŽÚ
- Rozhoduje jako správní orgán první instance a také vůči odvoláním proti rozhodnutí krajských živnostenských úřadů

Blok D

System práva sociálního zabezpečení

*Soubor právních předpisů, které upravují
hmotné zabezpečení a služby, které stát
zabezpečuje, reguluje či poskytuje
občanům, kteří v důsledku sociální události
nemohou být výdělečně činnými a jejichž
nezadatelná sociální práva zaručená
ústavou jsou ohrožena.*

Základní body charakteristiky PSZ:

- Veřejnoprávní obor, vzešel však z činnosti soukromoprávních institucí
- Nyní se soukromoprávními prvky v důsledku implementace Keynesových teorií a reflexe idejí welfare state do politiky států
- Není kodifikovaným právním oborem

Historický původ pojmu sociálního zabezpečení:

- Historicky se vyvinulo ze „systému“ péče o chudé, ta byla decentralizovaná (města, církve, vrchnost)
- Od etatizace přebírá ve vyšší míře stát
- Víceméně se historicky kryje s pojmem chudinské péče – chudinské pomoci, sledovala dvě funkce:
 - a) Mocenskou = dodržování právních předpisů chudinou
 - b) Služební = poskytování konkrétních služeb chudině (azyl a služby)
- Pojem „sociálního zabezpečení“ je zaváděn až od 20.stol.
- Ucelení pojmu v důsledku rozpracování koncepce „welfare state“ – základní pojmy definoval John Maynard Keynes (General Theory of Employment, Interests and Money – 1936) – vůdčí myšlenkou je zde pojem povinné solidarity a jejího financování
- Původním smyslem (Beveridge) má být boj proti základním zlům: nevědomost, nečinnost, nemoc, nouze, zanedbanost
- Materializace ve středoevropském kontextu od Bismarckovy reformy (1883 – 1889) v Německu a Taafeho reformou (1888-1889) v Rakousku-Uhersku: zavedení povinného/dělnického pojištění: první systematické systémy práva sociálního zabezpečení (zákon o úrazovém pojištění dělníků, zákon o nemocenském pojištění dělníků). Za 1. republiky zákon o 221/1924 o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří (zřízení Ústřední sociální pojišťovny v Praze)

Aktuální koncepce systému sociálního zabezpečení:

- Aktuálně systém *welfare state* spočívá zejména na:
 - a) v donucení subjektů k určitému konání (povinné pojištění)
 - b) ve vlastním konání veřejného sektoru (státní podpora, pomoc, sociální služby)
 - c) v podpoře činnosti jiných subjektů – regulativní, finanční či věcná podpora
- Sociální ochranu člověka lze rozdělit zejména do oblastí:
 - a) Preventivní sociální ochrany – kontrolní mechanismy, které zabraňují nebo zpomalují procesy narušující integritu osobnosti, její biogenní, psychogenní či sociální složky;
 - b) Terapeutické sociální ochrany – intervence adresná k sociální potřebě;
 - c) Rehabilitační a integrační ochrany člověka – zmírnění a zvládnutí důsledků změn v biogenních, psychogenních či sociogenních složkách osobnosti, které není schopen individuální osoba zvládnout vlastními prostředky

= podobně jako pracovní právo zaručuje systém sociálního zabezpečení zejména pasivní sociální jistoty – proto se hovoří někdy o vzniku „*Sozialrecht*“, které by shodně upravovalo všechny aspekty sociální ochrany občanů jako reflexi jejich nezadatelných lidských a sociálních práv.

Systém práva sociálního zabezpečení

Cíle soudobého sociálního zabezpečení: zajištění základních sociálních práv občanů

- a) **Právo na práci** = možnost zvolit si zaměstnání za důstojných a uspokojivých pracovních podmínek a za přiměřenou odměnu (viz. pracovněprávní legislativa, zákon o zaměstnanosti apod.)
- b) **Právo na uspokojivé pracovní podmínky** – viz např. čl. 7 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech člověka: právo na odměnu, bezpečné a zdravotně nezávadné pracovní podmínky, právo na stejnou příležitost pro všechny dosáhnout v zaměstnání progres, právo na odpočinek a zotavení
- c) **Právo na důstojnou minimální životní úroveň** – viz institut minimální mzdy a životního minima
- d) **Právo na rodinu** – stát tak zajišťuje ochranu rodině, matkám v průběhu těhotenství, zvláštní úroveň ochrany proti vykořisťování apod. (reflexe v pluralitě právních norem)

Základní prvky sociálního pojištění:

1. Úrazové pojištění
2. Nemocenské pojištění
3. Zdravotní pojištění
4. Pojištění v mateřství
5. Pojištění ve stáří
6. Pojištění invalidity
7. Pojištění pozůstalých
8. Pojištění v nezaměstnanosti
9. Pojištění rodinné (rodinné přídavky etc.)

Principem sociálního pojištění (ekonomicky) je vznik systému, který nutí občany, aby se pro budoucnost postarali sami od sebe a o své rodiny odložením části osobní spotřeby (nikoliv na úkor veřejných daní). Riziko: inflace a inflační šoky, modifikováno systémem průběžného financování (pay as you go).

Právo sociálního zabezpečení – předmět:

Soubor právních předpisů, které upravují hmotné zabezpečení, jež stát zabezpečuje, reguluje anebo poskytuje oprávněným občanům, kteří v důsledku **sociální události*** nemohou být výdělečně činnými a jejichž nezadatelná sociální práv zaručená ústavou jsou ohrožena sociálním vyloučením.

Důvody, proč se vyvinulo PSZ jako samostatný obor:

- a) „Hmotněprávně“ jako důsledek rozšíření Keynesovy teorie přerozdělení daněmi;
- b) Vznik teorie sociálního státu a následně systému národního pojištění
- c) Vznik Všeobecné deklarace lidských práv OSN a Paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech
- d) Přijetí Mezinárodní úmluvy o sociálním zabezpečení (MOP)

Základní principy soudobého PSZ jsou vyjádřeny v nařízení Rady č. 1408/71/EEC:

- a) Princip rovnosti zacházení (zejména z pohledu státní příslušnosti)
- b) Princip uplatňování právního řádu jediného státu (aplikují se předpisy státu, kde osoba pracuje – lex loci laboris)
- c) princip sčítání dob pojištění (pro přiznání nároku na dávku je třeba započítat nárokující osobě do doby i pojistná období v jiných čl. státech)
- d) Princip zachování získaných nároků

Co je sociální událost?

- nemoc: porucha zdraví
 - pracovní neschopnost
 - dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav
 - invalidita: porucha zdraví neumožňující či ztěžující pracovní činnost poškozeného
 - těhotenství a mateřství
 - nezaopatřenost dítěte
 - dosažení věku
 - smrt
 - nedostatečný příjem
 - pracovní úraz či nemoc z povolání
-

Právo sociálního zabezpečení – prameny:

a) Ústavní:

- Právo občana na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří (čl. 30 odst. 1 LZPS)
 - Právo občana na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci (čl. 30 odst. 1 LZPS)
 - Právo občana na přiměřené hmotné zabezpečení při ztrátě živitele (čl. 30 odst. 1 LZPS)
 - Právo každého, kdo je v hmotné nouzi, na pomoc nezbytnou pro zajištění základních životních podmínek (čl. 30 odst. 2 LZPS)
 - Právo každého na ochranu zdraví (čl. 31 LZPS)
 - Právo občana na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky na základě veřejného pojištění za podmínek stanovených zákonem (čl. 31 LZPS)
 - Právo ženy na zvláštní péči v těhotenství (čl. 32 odst. 2 LZPS)
 - Právo rodičů, kteří pečují o děti, na pomoc státu (čl. 32 odst. 5 LZPS)
- + čl. 36 LZPS: právo domáhat se právní ochrany (správní a soudní řízení)
-

Právo sociálního zabezpečení – prameny:

- a) Normativní právní akty (Zákony a předpisy různé právní síly)
- b) Normativní právní smlouvy (Mezinárodní smlouvy)

Ad a) NPA: decentralizovaný systém norem, vždy ale normy vycházející ve sbírce zákonů ČR

Dle povahy vztahů však lze rozdělit na právní vztahy:

- a) Zdravotního pojištění (zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdr. pojištění, zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na VZP)
- b) Důchodového pojištění (zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění)
- c) Nemocenského pojištění (zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění)
- d) Úrazového pojištění (soukromá úprava + ZP) – v ČR se neuplatňuje jako samostatné odvětví
- e) Státní sociální podpory (zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře)
- f) Sociální pomoci (péče) (zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi)

+ podzákonné právní předpisy (např. valorizace dávek apod.)

Právo sociálního zabezpečení – prameny - výklad:

V principu užití základních výkladových metod:

- a) Jazykový
- b) Logický
- c) Systematický
- d) Historický
- e) Komparativní

Je dobré mít na paměti „hierarchii“ subjektů provádějících výklad (tzv. subjektivní interpretace):

- a) Výklad ÚS
- b) Výklad soudní
- c) Výklad orgánů aplikujících právo
- d) Výklad oficiální (interní)
- e) Výklad doktrinální

~~+ nepřipouští se použití analogie při výkladu normy~~

System práva sociálního zabezpečení

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Právo sociálního zabezpečení – právní vztahy:

Obsahem jsou práva a povinnosti subjektů těchto vztahů.

Objektem je právně relevantní chování subjektů těchto vztahů.

Specifické druhy odpovědnosti v právu sociálního zabezpečení:

- Odpovědnost za nezaplacení pojistného
- Odpovědnost za přeplatek na dávce sociálního pojištění

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Díky!